

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кафедра англійської філології та перекладу

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО

САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з навчальної дисципліни

«ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА»

денна (заочна) форми навчання

Для здобувачів інституту: українсько-німецького навчально-наукового

Рівень підготовки – перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність – 035 Філологія

Освітня програма – Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська
2024

Затверджено
на засіданні кафедри
англійської філології та перекладу
Протокол № 1 від 29.08. 2024 р.

Одеса 2024

Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА» для здобувачів I курсу, денна (заочна) форма навчання спеціальності 035 Філологія освітня програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» / Чепелюк Н.І. Мітіна О. М. Одеса.ОНПУ, 2024.55.С.

Розробили: Мітіна О. М. к.філол.н., доцент
Чепелюк Н.І. к.пед.н., доцент

Рецензент: Громко Т.В.. д.філол.н., доцент

Методичні рекомендації до самостійної роботи охоплюють основні етапи навчального процесу вивчення курсу «Вступ до мовознавства та літературознавства». Вони спрямовані на допомогу здобувачам засвоєнню матеріалу через систематичне виконання завдань, що включають аналіз літературних творів, вивчення основних мовних категорій, а також дослідження етапів розвитку літературних напрямів і течій.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Анотація навчальної дисципліни.....	5
Завдання для оволодіння практичними знаннями.....	6
Практичне заняття 1.	6
Практичне заняття 2.	9
Практичне заняття 3.	14
Практичне заняття 4.	20
Практичне заняття 5.	23
Практичне заняття 6.	25
Практичне заняття 7.	27
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА.....	31
Тестові завдання.	32
Варіант № 1.....	32
Варіант № 2.....	36
Контрольні питання.....	40
ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (РЕФЕРАТ).....	42
Додатки.....	52
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	54

ВСТУП

Мовознавство та літературознавство — це дві важливі галузі гуманітарних наук, що займаються вивченням мови та літератури, їхнього розвитку, функціонування та взаємодії з суспільством. Оволодіння основами цих наук дозволяє не лише глибше розуміти структуру та функції мови, але й оцінювати значення літературних творів у контексті соціокультурних процесів.

Самостійна робота є важливою складовою навчального процесу вивчення мовознавства та літературознавства. Вона дозволяє студентам не лише закріпити матеріал, що викладається на лекціях, але й розвивати навички самостійного мислення, аналізу текстів та застосування теоретичних знань на практиці.

Завдання самостійної роботи сприяють:

розвитку аналітичних здібностей;

розширенню розуміння літератури та мови як соціокультурних феноменів;

підвищенню рівня критичного мислення та здатності до оцінки різноманітних літературних і мовних явищ.

Мета методичних рекомендацій — надати студентам чіткі орієнтири для ефективного виконання самостійної роботи, а також допомогти організувати їхній навчальний процес таким чином, щоб вони змогли максимально продуктивно засвоїти основи мовознавства та літературознавства, а також розвивати навички самостійного дослідження та критичного осмислення.

Самостійна робота є важливим етапом у формуванні професійної компетентності, і ці рекомендації допоможуть вам успішно орієнтуватися в складному, але надзвичайно цікавому і важливому світі мовознавства та літературознавства.

Анотація навчальної дисципліни

«Вступ до мовознавства та літературознавства» є однією з дисциплін циклу професійної підготовки здобувачів, входить до обов'язкової частини НП (1.2.3) та відповідає навчальному плану підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності: 035. Філологія. (набір 2024 р). Вона є необхідною складовою частиною вивчення курсу базових філологічних дисциплін для фахівців з іноземної філології, надаючи здобувачам теоретичні знання та практичні навички.

Мета вивчення дисципліни: оволодіти основами теорії мови, з системою лінгвістичних понять і термінів, з основними методами дослідження мови; підготувати їх до свідомого засвоєння державної та іноземних мов; сформувати науково-теоретичні основи літературознавчого світогляду

майбутнього філолога; ознайомити з основними методологіями, методами та методиками літературознавчого пізнання; сформування системного погляду на літературний твір.

Практичне значення та використання отриманих знань:

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати**:

- основні завдання філології як науки та окремих її галузей;
- структуру мови як системи та принципи її функціонування та розвитку;
- основні поняття, методи та принципи лінгвістичних досліджень;
- теоретичні концепції та моделі мовознавчої науки та основні її методи;
- структуру літературознавства як філологічної науки;
- природу, предмет і призначення художньої літератури;
- рівні та елементи літературного твору як художньої системи;
- закономірності літературного процесу;
- смислову і функціональну змістовність художньої форми;
- компоненти форми, змісту і сенсу твору;
- жанрову систему літератури.

вміти :

- аналізувати структури мови на фонологічному, морфологічному, синтаксичному та семантичному рівні та охарактеризувати мовні явища та процеси.
- використовувати мовознавчу термінологію та методи наукових досліджень сучасної лінгвістики,
- систематизувати отримані знання.
- аналізувати мовні одиниці та явища, історичні процеси, що їх зумовлюють,
- поєднувати у власній інтерпретації мовних явищ синхронічні та діахронічні перспективи.
- визначати основні та другорядні функції художньої літератури;
- здійснювати аналітичні, синтетичні та інтерпретаційні процедури стосовно літературних творів різних стилів і жанрів.

Завдання для оволодіння практичними знаннями:

Практичне заняття № 1. Мова і мовознавство. Предмет і проблематика мовознавства. Закономірності розвитку мов.

Теоретичні питання

1. Мовознавство як наука.
2. Місце лінгвістики в системі наук.
3. Основні розділи мовознавства.
4. Сучасні напрями мовознавства.
5. Методи дослідження мови (описовий, порівняльно-історичний, зіставний, структурний).
6. Мова як знакова система.
7. Мова і мислення. Типи мислення: поняттєве, чуттєво-образне, технічне. Вербальне й невербальне мислення.
8. Мова й мовлення.
9. Структура мови.
10. Мова й суспільство. Загальнонародна мова та її диференціація.
11. Функції мови.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с. [http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Проаналізуйте наведені нижче уривки із творів видатних науковців та прокоментуйте, як ви розумієте їхні погляди на природу мови. Випишіть із додаткової літератури 1-2 висловлювання мовознавців, філософів, психологів про мову, обов'язково вкажіть джерело, звідки взято цитату, наприклад:

1. «**«Українська мова** для України ніколи не була тільки засобом спілкування, збереження фольклорних та літературних цінностей, творення філософсько-духовного коду нації. Вона була і, мабуть, ще довго залишатиметься політичною зброєю народу, кореневищем його державності», - зазначає **Дмитро Васильович Павличко** - всесвітньо відомий український поет, перекладач, дипломат, літературний критик, визначний громадсько-політичний діяч, автор однієї з найулюбленіших українських пісень “Два кольори”.
- 2.

3. “О рідне слово, хто без тебе я?
Німий жебрак, старцюючий нетяга,
Мертвяк, оброслий плиттям саркофага,
Прах, купа жалюгідного рам’я”. (Дмитро Васильович Павличко)

([Уповноважений із захисту державної мови \(mova-ombudsman.gov.ua\)](http://mova-ombudsman.gov.ua))

4. «Мова – це система знаків, які виражають поняття, а отже, її можна порівняти з письмом, з абеткою для глухонімих, з символічними обрядами, з формами ввічливості, із військовими сигналами тощо. Вона лише найважливіша поміж усіх цих систем». (Соссюр Ф. де Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. – К., 1998. – С. 28).

Вправа 2. Заповніть таблицю відповідно до зазначених рубрик.

Основний рівень мови	Одиниця рівня	Розділ мовознавства
----------------------	---------------	---------------------

Вправа 3. Прочитайте уважно уривки з різних творів. Прокоментуйте, будь ласка, які функції мови проявляються в них більшою мірою.

1. «Форми, в які складалася давня українська міфологія, були реальні образи, взяті на землі. Бо земля була в давнього чоловіка, як кажуть, під носом, а небо – під лісом. Молода слабосильна душа не могла ще думати логічними мислями і мусіла кликати собі до допомоги фантазію. Давні люди мусіли думати, гадати формами картин, а не душ: тим-то у всіх народів релігія попереджала філософію й науку. Всі образи для своєї релігії давні Українці мусіли брати з природи, котра обгортувала їхнє життя з усіх усюдів, як і всі народи з давніх давен в своїй міфології переносили перед усього землю на небо. Тим-то й вийшло так, що все в міфології, що справді діється на небі, все те ніби діялось десь на землі». (Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. – 2-е вид. – К., 2003. – С. 6.)

2. «Усі мови світу можна поділити на групи за певними принципами, що покладені в основу класифікації. Так, вони можуть бути систематизовані за територіальною чи географічною, ареальною ознакою (наприклад, мови Африки, Австралії, Європи); залежно від функцій, які вони виконують у суспільстві (наприклад, латинська мова в римсько-католицькій церкві, церковнослов'янська – в греко-правословній, арабська – в ісламі); за їх поширеністю тощо». (Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис: Навч. посіб. – К., 2006. – С. 39.) 3. ...Сини мої, гайдамаки! Світ широкий, воля, – Ідїть, сини, погуляйте, Пошукайте долі. Сини мої невеликі, Нерозумні діти, Хто вас щиро без матері Привітає в світі? Сини мої! Орли мої! Летіть в Україну, – Хоч і лихо зустрінеться, та не на чужині... (Т. Г. Шевченко «Гайдамаки»).

4. ...*Галя*. Що це ти, *Стехо*, робиш? Хіба у нас сьогодні гості, чи що?

Стеха. Та ще й які гості, якби ви знали!

Галя. Які ж там гості і відкіля?

Стеха. Угадайте.

Галя. Чи не з Чигирини?.. Так?

Стеха. Із Чигирини, та хто такий?

Галя. Які-небудь старшини?

Стеха. То-то бо й є, що не старшини, і ...

Галя. Та хто ж такий? Може... та ні! Сьогодні такий день. А мені батюшка учора і говорив щось таке.

Стеха. Говорив, та не договорив. А я знаю – тільки не скажу... (Т. Г. Шевченко «Назар Стодоля»).

5. БАЛАКУНИ

Торочив базіка всім:

Я збудую диво-дім!

Торохтій допомагав –

Язиком дошки «тесав».

Теревенив пустомеля:

Скоро будуть стіни й стеля!

Говорун клав на словах

З бляхи цинкової дах.

І патякало патякав:

Полакую я все лаком!

Балакуха щебетала,

Пахвалялась.

Обіцяла

Для гостей спекти в печі

Пиріжки і калачі.

В дім без вікон і дверей

Талалай скликав гостей.

На гостину всі прийшли.

Проте дому не знайшли,

Ні дверей, ані стіни...

Он які балакуни! (О. Сенатович).

6. «**Дейнека** – у другій половині XVII ст. – селянин-повстанець, озброєний дрючком (з турецьк. – «удар палицею»), довбнею, рогатиною, косою, що брав участь у повстанні на Лівобережній Україні; цим словом уперше було названо солдатів піхотного полку, сформованого у 1657 р. полтавським полковником М. Пушкарем з погано озброєного натовпу представників нижчих станів суспільства (цей факт описує «Літопис с. Величка»); дейнеками поляки називали козаків. Чи то граки, чи то галич, чи то хижі дейнеки розпускають по Вкраїні загони далекі? (П. Куліш)». (Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. – К., 2006. – С. 172.)

7. Прочитайте паремії. Прокоментуйте їх.

Укр.: Без муки немає науки.

Рос.: Наука – не медовуха: в рот не вольешь.

Англ.: No pains, no gains.

Нім.: Ohne Flei kein Preis.

Лат.: Non est ad astra mollis e terra via. (Нелегкою є дорога від землі до зірок.)
(Жовківський А. М., Жовківська Г. А., Івасютин Т. Д., Макар Ю. І., Попеску І. В., Сафроняк О. В., Сулим В. Т., Фурдас М. Г. Мудрість народна – мудрість міжнародна: Прислів'я, приказки, крилаті вислови та мовні звороти дев'ятьма мовами. – Чернівці, 2004. – С. 9.)

8. Перекладіть українською мовою. Порівняйте семантичне значення оригіналу й перекладу.

AUTUMN

A touch of cold in the Autumn night –
I walked abroad,
And saw the ruddy moon lean over a hedge
Like a red-faced farmer.
I did not stop to speak, but nodded,
And round about were the wistful stars
With white faces like town children. (T. E. Hulme)

9. Поясніть суть застереження вченого:

"Коли тим чи іншим методам починають надавати загально-методологічного, філософського значення, мирному співіснуванню напрямів кладеться кінець, бо інакше наукова терпимість, необхідна для прогресу обертається на безпринципність, яка може тільки гальмувати розвиток науки" (Ф.П.Філін).

Запитання для самоперевірки

1. Як називається мовознавство, яке вивчає окремі мови?
2. Як називається мовознавство, що займається проблемами, притаманними всім мовам?
3. Як називається мовознавство, що займається створенням словників, довідників тощо?
4. Поняття «філолог» та «мовознавець» означають одне й те саме? Аргументуйте відповідь.
5. Є вербальні та невербальні засоби спілкування. До яких слід віднести сигнали світлофора?
6. Як називається локальний різновид загальнонародної мови?
7. Яку гіпотезу розробили Е. Сепір і Б. Уорф? У чому її сутність?
8. Яка функція мови нерозривно пов'язана з комунікативною?
9. Які ви знаєте обов'язкові властивості знаку?
10. Який тип мислення притаманний лише людині?
11. Як називається наука, що вивчає різні системи знаків?
12. Чи потрібна мова для здійснення технічного мислення?
13. Яке явище є психофізичним: мова чи мовлення?
14. Мова – це явище біологічне, психічне чи соціальне?
15. Розвиток мови, зміна її протягом тривалого часу – це синхронія чи діакронія?

Практичне заняття 2. Знакова природа мови. Поняття про знак і знакову систему мови.

Теоретичні питання

1. Походження мови: а) донаукові гіпотези; б) наукові гіпотези.
2. Закономірності розвитку мов.
3. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи.
4. Зовнішні й внутрішні причини мовних змін.
5. Класифікації мов: генеалогічна, ареальна, типологічна, функціональна, соціолінгвістична, фонологічна, синтаксична.
6. Порівняльно-історичне мовознавство.
7. Генеалогічна класифікація мов.
8. Структурно-типологічні та генетичні ознаки мов народів і народностей України.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с.
[http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)

2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Зіставте висловлювання про походження мови й поясніть сутність поданих гіпотез.

1. «Найдавнішу добу існування людей на землі палеонтологи й археологи розділили за типом кам'яних знарядь на давньокам'яний (палеоліт), середньокам'яний (мезоліт) і новокам'яний (неоліт). Новокам'яний вік тривав приблизно від 5000 до 2500 років до Н. Х. Саме про цю добу ми можемо сказати, що тоді жили люди, які були схожі на нас і розмовляли різними мовами, про існування яких ми можемо лише здогадуватися. Ці віки були передісторією людства, тому що власне історія почалася разом з винайденням письма в країнах Старого Світу близько 3000 років до Н. Х. Наскільки незначною є за своєю тривалістю історична доба, можна зрозуміти з такого порівняння. Існування планети Земля оцінюється приблизно в 5 або 4,5 мільярдів років. Якщо уявити цей час у вигляді однієї доби з 24 годин, то тоді одна година буде дорівнювати 180 мільйонам років, одна хвилина – 3 мільйонам, одна секунда – 50000 років. Якщо палеоліт з його ще досить твариноподібними неандертальцями закінчився приблизно за 120000 років до Н. Х., то в цей час люди вже повинні були навчитися говорити «по-людськи», і це всього лише за якихось дві з чимось секунди в історії нашої планети! Якщо Африка (або точніше – східна Африка) була колискою людства, яке поступово розселилося на всіх континентах і островах,... не виключено, що саме Африка була місцем виникнення першої людської мови. Питання про один центр або про кілька центрів виникнення людського мовлення залишається без точної відповіді». (Білецький А. О. Про мову і мовознавство. – К., 1997. – С. 45). 2. «У 1739 шведський природознавець Карл Лінней у своїй Системі природи (*Systema Naturae*) класифікував людину – *Homo sapiens* – як одного з приматів... Примати утворюють один із рядів у складі класу ссавців і розподіляються на два підряди: напівмави і вищі примати. До останніх належать мавпи і людина... Виділяють такі види людини, усі вони належать до роду *Homo*:

- людина уміла (*Homo habilis*),
- людина рудольфська (*Homo rudolfensis*),
- людина працююча (*Homo ergaster*),
- людина прямоходяча (*Homo erectus*),
- людина флоресська (*Homo floresiensis*),
- людина-попередник (*Homo antecessor*),
- людина гейдельберзька (*Homo heidelbergensis*),
- людина неандертальська (*Homo neanderthalensis*)...
- людина розумна (*Homo sapiens*).
- **Підвиди:**
- людина розумна найстаріша (*Homo sapiens idaltu*),
- людина розумна розумна (*Homo sapiens sapiens*).

Сучасна людина – це підвид «людина розумна розумна» (*Homo sapiens sapiens*), у середині якого виділяють наявність рас. Видова класифікація є найбільш сучасною...

Чарльз Дарвін висунув сімійну (від лат. *simia* – мавпа) теорію, яка обґрунтовує походження людини від викопних вищих (людиноподібних) мавп. В ущелині Олдувай, на півночі Танзанії, у шарі давнини приблизно 2 млн. років виявлено залишки стійбища давніх мисливців і кістки чотирьох мавпоподібних людей (*Homo habilis...*), які нагадували австралопітекових мавп, але таких, що вже перетнули межу, яка відділяє людину від тваринного царства. Тут же знайдено череп австралопітека... і дуже грубі кам'яні знаряддя, що належать до найдавнішої епохи палеоліту... Шар, що лежить вище, давністю 1, 4 – 1 млн. років містив кістки людей, які займали проміжне положення між *Homo habilis* і пітекантропом. Ще вище – кістки олдувайської, або шельської людини (давністю 490 тис. років). Верхні шари в Олдуваї належать до ашельської культури. Стоянки такої ж давньої людини було відкрито і в інших місцях планети. Відомі знаряддві гомініди в Євразії (інтергліціал Бібер / Донау, 2,3 – 2 млн.), в Індонезії (Моджокерто, Ява; менше 2,3 – 1,5 млн.), у Франції (Сен-Вальє), на Алтаї (Улалінка, Горно-Алтайськ, 2,3 млн)». (Клесов А. А., Тюняев А. А. Происхождение человека (по данным археологии, антропологии и ДНК-генеалогии)). – М., 2010. – С. 72–74).

2. «Людина, навіть первісна, тим... і відрізняється від тварини, що вона не наслідує пасивно природу, а протистоїть їй. Вона пов'язана з іншими людьми, допомагає їм. Вона користується тим, що створюють інші, і сама разом з ними перетворює навколишнє середовище. Виникає новий світ – світ людини і того, що нею створено, чи то матеріальні чи духовні цінності. Виникає людська культура. Звук також є частиною цієї культури. Він потрібен первісній людині, щоб успішно організувати спільну працю. Він уособлює колективну діяльність, як і кам'яна сокира, наприклад. Лише сокира – це начебто консервована діяльність поза часом, конкретною ситуацією і об'єктом. А звук, який керує спільною працею людей, – регулятор їхньої діяльності у часі, у конкретній ситуації. Раніше, для тварини, звук був тотожним потребі. Тепер, для людини, він став тотожним діяльності... Коли ж звук одержав соціальну значущість, з'явився об'єктивний критерій для того, щоб порівняти різні соціальні звуки один з іншим: звук отримав відносну незалежність від сприйняття окремою людиною, спільний для всіх об'єктивний зміст. ...Лише тепер людина змогла зупинити звук, щоб порівняти його з іншими звуками, лише тепер вона змогла поєднати разом два значущих звука; а це і є здатність говорити, здатність розуміти іншу людину. Уперше звук став справжнім людським. Людина втрутилася у світ звуків, як вона втрутилася у світ природи. Вона по-новому організувала цей звуковий макрокосм, створила в ньому мікркосм слова і пристосувала слово, яке звучить, до своїх, людських, а це означає – соціальних цілей. Але й цим ще не завершується розвиток людського звука... Якщо раніше людина вимушена була позначати свою діяльність єдиним, нерозчленованим звучанням, то тепер ніщо не заважало їй поєднувати різні звуки в одній звуковій картині, яка послідовно розгортається. Усе це спричинило... нову революцію у ставленні людини до світу, в її усвідомленні світу: звук став суб'єктивно пов'язаним тепер не з діяльністю, а з окремим предметом, який використовується в діяльності. Звук став знаком». (Леонтьев А. А. Эволюция звука // Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: Избранные психологические труды. – М., 2003. – С. 215–217).

Вправа 2. Заповніть таблицю відповідно до зазначених рубрик, охарактеризуйте основні гіпотези походження мови.

Назва гіпотези походження мови

Автори та прихильники гіпотези

Сутність гіпотези

Вправа 3. Прочитайте поданий матеріал про створення світу, людини і мови. Знайдіть і випишіть легенди, байки, міфи про створення світу, людини, мови, які існують у культурі народів, мови яких ви вивчаєте.

1. Уявлення українців про створення світу.

Колись то було з початку світу;

Втоди не було неба ні землі,

Неба ні землі, нем синє море,

А серед моря та два дубочки.

Сіли, впали два голубочці,

Два голубочці на два дубочки,

Почали собі раду радити,

Раду радити і гуркотати,

Як ми маємо світ основати?

Спустимо ми ся на дно моря,

Винесемо си дрібного піску,

Дрібного піску, синього каменця;

Дрібний пісок посієме ми,

Синій камінець подунеме ми.

З дрібного піску – чорна землиця,

Студена водиця, зелена травиця;

З синього каменця – синєє небо,

Синєє небо, світле сонейко,

Світле сонейко, ясен місячок,

Ясен місячок і всі звіздойки.

(Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. – 2-е вид. – К., 2003. – С. 122).

2. Міфологія Давнього Єгипту.

«У Мемфісі існував свій варіант міфу про створення світу. У цьому міфі бог-творець Пта створює все суще силою думки і словом: «Умиротворився Пта, створивши всі речі і божественні слова. Він породив богів, створив міста, розмістив богів у їхні святилища. Виникли різні роботи, різні мистецтва, рухи рук і ніг відповідно до наказу, що було замислено серцем і виражено мовою, які створили сутність усіх речей»». (Муравьева Т. В. Мифы античности и средневековой Европы. – М., 2006. – С. 27).

3. Міфологія Китаю.

«Одного разу Нюй-ва, сидячи на березі ставка, взяла шматок глини і, дивлячись у спокійну воду, як у люстерко, вилпила свою маленьку подобу. Так з'явилася перша людина. Вона здавалася розумною, веселою і товариською істотою і так сподобалася Нюй-ві, що вона набрала ще глини і наліпила багато людей. Їй захотілося заселити людьми всю землю. Щоб полегшити собі роботу, вона взяла довгу ліану, опустила її в глину та струсила. Шматки глини, що розлетілися, перетворилися на людей. Пізніше почали говорити, що знатних людей було зроблено вручну, а простий народ – за допомогою ліани». (Муравьева Т. В. Мифы народов Востока и Средней Азии. – М., 2007. – С. 29)

Вправа 4. Заповніть таблицю відповідно до зазначених рубрик, розкрийте сутність проблеми.

Гіпотеза моногенезу

Основні представники

Сутність гіпотези

Гіпотеза полігенезу

Основні представники

Сутність гіпотези

Вправа 5. Заповніть таблицю відповідно до зазначених рубрик.

Суспільно-економічний лад Форма мови Особливості мовного розвитку

Вправа 6. Доберіть до поданих українських слів еквівалентні слова з тієї мови, яку ви вивчаєте. Доповніть таблицю власними прикладами, прокоментуйте їх.

Українська мова Російська мова Англійська мова Німецька мова Латинська мова терен

яблуко

фрукт

яйце

сіль

сім'я

ягня

вовк

миша

Вправа 7. Заповніть таблиці відповідно до генеалогічної класифікації мов. Таблиця 1

Мова	Сім'я	Група	Підгрупа
------	-------	-------	----------

Українська

французька

голландська

арабська

циганська

осетинська

таджицька

англійська

іврит

латинська

Таблиця 2

Мова	Сім'я	Група	Підгрупа
------	-------	-------	----------

німецька

угорська

румунська

турецька

японська

їдиш

бірманська

польська

іспанська

гуарані

Таблиця 3

Мова	Сім'я	Група	Підгрупа
------	-------	-------	----------

молдавська

кечуа

булгарська

якутська

болгарська

китайська

санскрит

російська

тибетська

норвезька

Вправа 8. Запишіть подані мови в таблицю відповідно до типологічної класифікації мов.

Мови: санскрит, чукотська, турецька, українська, угорська, англійська, гінді, французька, казахська, чинук, фінська, корейська, іспанська, литовська, арабська.

Ізольовані мови Аглютинативні мови Інкорпорувані мови Флективні мови

Запитання для самоперевірки

1. Хто є автором ономастичної гіпотези походження мови?
2. Для вивчення яких мов використовується порівняльно-історичний метод?
3. Як називається сукупність мов, що походять від однієї мови-основи?
4. Скільки мовних сімей існує у світі?
5. Яка мовна сім'я є найчисельнішою?
6. Які мови входять до східної підгрупи слов'янських мов?
7. Які мови входять до західної підгрупи германської групи мов?
8. До якої групи і сім'ї належать французька та іспанська мови?
9. До якої сім'ї належать турецька, узбецька мови?
10. До якої сім'ї належить японська мова?
11. Як називається класифікація мов, що проходить на морфологічному рівні?
12. Який метод покладено в основу генеалогічної класифікації мов?
13. Які типи мов виділяють у типологічній класифікації?
14. У якій класифікації мов серед багатьох інших виділяють одноосібні мови, частковогенераційні мови?
15. Які типи мов існують у межах синтаксичної класифікації?

Практичне заняття 3. Фонологічна система мови. Граматична система мови. Лексико-семантична система мови.

Теоретичні питання

1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.
2. Три аспекти вивчення звуків:
 - а) фізичний аспект;
 - б) фізіологічний аспект;
 - в) лінгвістичний аспект.
3. Класифікація звуків:
 - а) класифікація голосних;
 - б) класифікація приголосних.
4. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.
5. Фонетичні процеси:
 - а) позиційні зміни;
 - б) комбінаторні зміни;
 - в) живі та історичні фонетичні зміни;
 - г) спонтанні звукові зміни.
6. Фонетичні закони.
7. Орфоепія. Транскрипція і транслітерація.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с. [http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та

заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3.Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Прочитайте різноманітні визначення звука і з'ясуйте, які ознаки звука покладено в їх основу. Випишіть визначення звука з 2-3 лінгвістичних термінологічних словників.

1. «Звук – це найменша, неподільна одиниця мовного потоку, що використовується для побудови складів і фонетичних одиниць вищого рівня, за допомогою яких висловлюються думки». (Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ – К., 1994. – С.18.)
2. «Розмежування звуків мовленнєвого ланцюжка може ґрунтуватися виключно на акустичному враженні; однак щодо їх опису, то тут все інакше. Опис повинен робитися лише на основі артикуляційного акту, адже акустичні одиниці, взяті самі по собі, не піддаються аналізу; треба вдаватися до ланцюжка артикуляторних рухів... Первинні одиниці, одержувані шляхом поділу мовленнєвого ланцюжка, ... називають фонемами [сучасний термін – звук]». (Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики (Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. – К., 1998. – С. 56.)
3. «Матеріальною основою мовлення є звуки людського голосу, що утворюються внаслідок роботи мовних органів (мовного апарату) – дихального апарату, гортані і надгортанної порожнини... Звук як фізична сутність являє собою хвильове механічне коливання частинок пружного середовища (газу, рідини, твердого тіла). Звуком називають також відчуття, що виникає внаслідок дії звукових хвиль на орган слуху – вухо». (Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. – К., 1993. – С.10, 12 .)
4. «З усієї сукупності можливих звуків у людському мовленні використовуються лише обмежена кількість. Це саме ті, що називаються членоподільними, тобто використовуваними для розрізнення змістових елементів «потoku мовлення», іншими словами, мовного тексту. Цими елементами є не лише слова, але в такій мові, як українська, також і частини слів». (Білецький А. О. Про мову і мовознавство. – К., 1997. – С. 20).

Вправа 2. Прочитайте текст. Виділіть фрази, синтагми, такти. Порівняйте їх з реченнями і словами. Охарактеризуйте принципи виділення даних синтаксичних і фонетичних одиниць. Знайдіть енклітику і проклітику.

Священна мова брахманів

Вивчення санскриту відкрило шлях до ознайомлення з санскритською літературою у всьому її розмаїтті. В ній були й стародавні тексти релігійного змісту – Віди (того самого кореня, що й відати), і старовинні епічні твори історико-міфологічного характеру на зразок давньогрецької «Іліади», але далеко більші від неї за обсягом – Рамаяна та Махабхарата. Були й твори з граматики, своєю послідовністю викладу досконаліші за праці грецьких філологів, наприклад, граматичний трактат Паніні та коментарі до нього Патанджалі. Відкриттям санскриту жваво зацікавилися європейські вчені, особливо німці. (Білецький А. О. Про мову і мовознавство. – К., 1997. – С. 82).

Зразок

Здається, / гори перевертав би / й не чув би втоми //

1 2 3 4 5

єнкліт. прокл. єнкліт.

(М. Коцюбинський) (Ющук І. П. Лекції зі вступу до мовознавства: Навчальний посібник. – К., 1995. – С. 32–33).

Коментар: Ця фраза дорівнює реченню. Вона складається з трьох синтагм, п'яти тактів, які не завжди збігаються зі словами (їх 10), є явища проклітики: й не чув, та єнклітики: перевертав би, чув би.

Вправа 3. Знайдіть і випишіть явища єнклітики і проклітики.

Укр.: ...Цього козарлюгу ні куля, ні шабля не брали. Бо він був заворожений, тобто – безсмертний. І в огні він не горів, і в воді не тонував, бо виходив із вогню мокрим, а з води – сухим. А ім'я його знане було по всій-усій Україні: Мамай. (М. Слабошпицький «Козак – душа правдивая»).

Англ.: The ship entered the Tobermory Bay. The twins, Frank and Jane Graham, stood on deck and watched the lovely scene with wide-open eyes.

Though they were tired after the long railroad journey and the sea trip from Glasgow, they could not help uttering exclamations of delight. (K. Fidler)

Нім.: Die internationale Friedensbewegung hat in den letzten Jahren großen Einfluss gewonnen.

Франц.: Pour tranquille et paisible qu'elle vous paraisse, ma vie n'en est pas moins active et laborieuse. (A. France)

Вправа 4. Визначте, з якою акустичною властивістю пов'язано розрізнення наступних пар слів. Спробуйте самостійно дібрати приклади за цією ознакою у мовах, які ви вивчаєте.

Укр.: вікно – підвіконня

довкола – довкілля

кінь – кіннота

Англ.: Sheep (вівця) – ship (корабель)

Leap (стрибок) – lip (губа)

Seat (стілець) – sit (сидіти)

Вправа 5. Знайдіть дифтонги і трифтонги (якщо вони є) у словах мови, яку ви вивчаєте.

Англ.: go, by, flower, our, will, place, table.

Нім.: mein, die Leute, der Baum, die Saite, der Mai, die B ume, die Arbeit.

Франц.: science, esquisse, moi, cour, nuit, pied.

Іспан.: bien, paraguayos , viaje, paraguayos.

Вправа 6. Запишіть, де потрібно, слова фонетичною транскрипцією і визначте та охарактеризуйте фонетичні процеси в них.

Укр.: боротьба, Вітчизна, свято, трамвай (розм.), Пилип (рос.: Филипп), тижневий, сонце (рос.: солнце), долоня (рос.: ладонь).

Рос.: дуб, облако, сказка, подоконник, митинг, хлеб, знаменосец, коридор (розмов.), лодка.

Англ.: girls, doors, books, go, goose, news, gold.

Вправа 7. У казахській мові діє закон сингармонізму. Для утворення форм множини використовують суфікси -лар, -лер. Запишіть іменники у множині, прокоментуйте фонетичні процеси. Іменник, форма однини

Іменник, форма множини

Калам (ручка)

Ит (собака)

Колхоз (колгосп)
Кептер (голуб)
Бас (голова)
Ат (кінь)

Вправа 8. Порівняйте слова російської та української мов. Які фонетичні зміни відбулися в українській мові?

Она – вона, Анна – Ганна, огонь – вогонь, Отчизна – вітчизна, острый – гострий, улица – вулиця, уста – вуста, огород – город.

Вправа 9. Визначте позиційні й спонтанні звукові явища, фонетично не зумовлені зміни звуків.

Укр.: мам, тат (замість мамо, тато), коня – кінь, хмелю – хміль, око – вічі, овес – вівса, давн. тѣнь – тінь.

Рос.: молоко, облако, хлеб, сад, дуб, воз – возить – везти – вѣз, давн. дѣло – дело.

Англ.: forward, personal, there (там), goose – geese, tooth – teeth.

Нім.: der Weg, das Lob.

Зразок.: рос. молоко [мѢлАкО] – редукція голосних, позиційна зміна.

Запитання для самоперевірки

1. Які ви знаєте активні органи мовлення?
2. Які ви знаєте пасивні органи мовлення?
3. З яких етапів складається артикуляція звуків?
4. Назвіть голосний переднього ряду, високого піднесення.
5. Які ви знаєте лабіалізовані голосні заднього ряду?
6. Назвіть голосний низького піднесення, середнього ряду (або середньо-заднього ряду).
7. Які специфічні голосні звуки є у французькій та польській мовах?
8. Які ще є терміни на позначення фрикативних приголосних?
9. Визначте активні органи при вимові приголосних [б], [т].
10. Які ви знаєте увулярні приголосні?
11. Який ви знаєте інтердальний приголосний?
12. Якими є звуки [ц], [дз], [дж], [ч] за способом утворення?
13. Які ви знаєте губно-губні приголосні?
14. У чому полягає процес асиміляції?
15. У чому сутність сингармонізму?

Лексико-семантична система

Теоретичні питання

1. Лексикологія, її розділи та предмет вивчення.
2. Слово як одиниця мови. Відмінність слова від морфеми та речення. Функції слова.
3. Лексема і словоформа.
4. Лексичне значення.
5. Слово, поняття, концепт.
6. Лексична система мови. Проблема класифікації слів.
7. Лексико-семантичні категорії.
8. Розвиток лексичної системи.
9. Стилистична диференціація словникового складу мови.
10. Етимологія. Принципи наукової етимології.
11. Фразеологія. Класифікація фразеологізмів.
12. Лексикографія. Принципи побудови словників різних типів.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с. [http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Прочитайте та прокоментуйте подані нижче визначення слова. З'ясуйте ознаки слова, на які звертають увагу мовознавці. Випишіть визначення слова зі «Словника лінгвістичних термінів» (Ганич Д. І., Олійник І. С., 1985) та інших термінологічних словників.

1. «...Тут же виникає недовіра, коли згадаємо численні суперечки щодо визначення природи слова; поміркувавши над цим, приходимо до висновку, що звичайне розуміння “слова” не сумісне з нашим уявленням про конкретну знакову єдність...» ... Тільки-но виникає бажання прирівняти конкретну одиницю до слова, як ми відразу опиняємося перед дилемою: або ж ігнорувати цілком очевидне відношення між *val* і *vo*, *mwa* і *mwaz* тощо і твердити, що це різні слова; або ж замість конкретних одиниць задовольнятися абстракцією, що поєднує різні форми одного слова. Конкретну одиницю треба шукати поза словом. До того ж чимало слів являють собою комплексні мовні одиниці, у складі яких неважко виділити одиниці нижчого порядку (суфікси, префікси, основи)... І навпаки, існують одиниці довші, ніж звичайні слова: це композити (*porte – plume* “ручка для пера”), мовні стійкі звороти (*s’il vous plaît* “будьте ласкаві”), аналітичні форми дієвідміни (*il a été* «він був»). Але при відділенні цих одиниць виникають ті самі труднощі, що й при виділенні власне слів.» (Соссюр Ф. де Курс загальної лінгвістики. – К., 1998. – С. 133–134).
2. «У тлумачних словниках різних мов слово за звичаєм визначається як “одиниця мовлення”. Не варто заперечувати: можна визначити і так. Саме наше “слово”, як і більшість слів, що не стали науковими термінами, багатозначне (полісемантичне). Воно в нас може означати те саме, що й “промова” (напр., він сказав ветрене слово). За минулих часів “слово” мало також значення розповідь, оповідання, повість так, як у назві- “Слово о плъку Игорев ” – слово означає те, що в грецькій мові означало “епос” [*epos*], і цю літературну пам’ятку східних слов’ян можна було б назвати: “Епос про похід Ігоря”. Коли ми даємо комусь “слово честі”, то тут виявляється ще одне значення нашої “лексичної одиниці”, якою ми стверджуємо правдивість сказаного нами. Зазирнувши в етимологічний словник, ви знайдете там, що слово за своїм походженням пов’язане з нашим “слава” та іншими словами слов’янських і взагалі індоєвропейських мов. “Слово” можна визначити як самостійний щодо значення складник тексту, який незалежно від інших складників в певних умовах спілкування людей може передавати повідомлення (інформацію)». (Білецький А. О. Про мову і мовознавство – К., 1997. – С. 41).
3. «Слово – це основна функціонально-структурна і семантична одиниця мови, що становить звук або комплекс звуків і, характеризуючись самостійністю та

відтворюваністю, є будівельним матеріалом для речення». (Сучасна українська літературна мова / за ред М. Я. Плющ. – К., 1994. – С. 116).

Вправа 2. Випишіть із тлумачного словника по п'ять прикладів омонімів та багатозначних слів.

Зразок: *Ордер*, а, ч. Письмове розпорядження; припис; // Документ на одержання або видачу чого-небудь; мандат. Ніколи не був [Калинович] шпіоном! Не був тоді, коли за те ремесло платили грішми, авансами й ордерами. (Фр.)

Ордер, а, ч. Вид архітектурної композиції, що складається з вертикальних (колон, пілястрів) і горизонтальних (антаблемента) частин у відповідній архітектурно-стильовій обробці; в класичній формі сформувався в стародавній Греції. Орел, а, ч. 1. Птах; беркут, орлан. 2. Герб із зображенням цього птаха. У запорожців на білих корогвах тільки червоні хрести, а в городових орли і всяке мальоване золотом. (П. Куліш); // Зворотній бік монети, медалі. 3. Про сильну, мужню людину; герой, звитяжець. – Орел, а не козак! – каже знов Василь Невольник. – Що, якби таких друзяк припливло хоч дві чайки до Кермана, як я пропадав там у неволі? (П. Куліш). Література: Словник української мови. – 1-11тт. – К., 1970–1980.

Вправа 3. Визначте слова, вжиті в прямому та переносному значенні. Укажіть вид переносних значень.

Прийшла зима; купили «Запорожець»; сонце сміється; лисяча шапка; горло пляшки; столове срібло; зубок часнику; стріляти очима; гірка доля; прочитати Шевченка; голова комісії.

Вправа 4. Чи можна вважати омонімами подані слова? Складіть з ними речення.

Укр.: дорога' (людина), доро'га (до школи); котел (посуд для варіння чогось) і котел (тактичний військовий прийом на війні).

Рос.: засыпа'ть (под колыбельную песню), засы'пать (зерно в сеялку); орел (птица), Орел (город).

Англ.: bow – to bend forward at waist in respect (e.g. “bow down”), bow – the front of the ship (e.g. “bow and stern”), bow – a kind of tied ribbon (e.g. “bow on a present, a bowtie”).

Нім.: die Konstanz (Best ndigkeit) und Konstanz (Stadt am Bodensee); der Tau (Niederschlag) und das Tau (Seil).

Вправа 5. Якими відтінками значення відрізняються подані синоніми? До якого виду вони належать?

Укр.: іти – шкандибати, плентатися;

дружина – господиня, баба;

сміятися – реготати;

говорити – ректи, базікати;

хлопець – залицяльник, донжуан;

кухар – кок;

друг – приятель.

Рос.: голова – глава, башка;

глаза – очи, зенки;

лоб – чело;

губи – уста;

венок – венец;

ребенок – чадо;

подарок – дар;

лицо – лик, морда;

поэт – пиит.

На основі виписаних дефініцій створіть інтелект-карту (картування мислення), а потім, на її основі, виведіть свою, узагальнену інтелект-карту. Запишіть нове визначення на основі інтелект-карти.

Це широко відомий метод подання інформації, який використовується для структурування розумового процесу. Цю технологію винайшов Тоні Бьюзен. Він писав, що картування мислення характерно для століття космічних досліджень і комп'ютеризації так само, як лінійно структуровані конспекти для Середньовіччя й наступних століть промисловості.

Технологія призначена для індивідуального використання, але її можна застосовувати і в групі, наприклад, навчити кожного студента або учня використовувати цю методику, а потім в режимі групової взаємодії порівнювати його результати з результатами інших. Можна здійснити також групове картування мислення зі складанням єдиної ментальної карти.

Метод картування мислення допомагає людині впоратися з інформаційним потоком, керувати ним і структурувати його. Картування дозволяє краще використовувати можливості мозку, оскільки з його допомогою можна:

- об'єднати інформацію;
- відобразити взаємозв'язки;
- візуалізувати думки.

Ментальна карта наочно відображає асоціативні зв'язки в мозку людини.

Вправа 6. Доберіть синоніми до поданих слів. Наведіть приклади синонімів іноземною мовою, яку ви вивчаєте.

Бідність, колір, будинок, гарний, ворог, великий, літера, вірний, заметіль, родина, дивитися, абетка, дорогий, любов, товстий.

Зразок: бідність – убогість, злидні.

Вправа 7. Прочитайте народні прислів'я та приказки. Випишіть антоніми. Визначте їхній тип. Перекладіть антоніми іноземною мовою, яку ви вивчаєте. Чи повністю зберігається їхнє значення?

Краще гірка правда, ніж солодка брехня.

Багатому свято, а вбогому діла багато.

Добро пушить, а лихо сушить.

В гостях добре, а дома ліпше.

Правда та кривда – як вогонь та вода.

Від малих дітей голова болить, і від великих – серце.

Зроби сьогодні те, що хочеш відкласти на завтра.

Мала праця краще за велике безділля.

Сміх крізь сльози.

Не май сто рублів, але май сто друзів.

Запитання для самоперевірки

1. Який розділ лексикології досліджує семантику, тобто значення, слів, природу й типи цих значень?
2. Який розділ лексикології узагальнює досвід укладання словників?
3. Слову як основній структурно-семантичній одиниці мови властиві самостійність, цільнооформленість і...?
4. Як називається реальний предмет (чи явище) як об'єкт найменування?
5. Багатозначність і полісемія – це одне й те саме?
6. Які типи перенесення значення ви знаєте?
7. Назвіть омонімічні явища.

8. На які групи поділяється лексика зі стилістичного погляду?
9. Що є джерелом лексики?
10. Як називаються пари слів з протилежним значенням?
11. Як називається стрижневе слово в синонімічному ряді?

Практичне заняття 4. Літературознавство як наука. Література як вид художньої творчості.

Теоретичні питання

1. Вступ до літературознавства як науки:

Поняття «літературознавство» як науки, її основні завдання та методи.

Роль літературознавства в гуманітарних науках і його взаємозв'язок з іншими дисциплінами (історія, філософія, культурологія тощо).

Основні етапи розвитку літературознавства як науки, зокрема в Україні.

2. Література як вид художньої творчості:

Визначення літератури як форми мистецтва та основні функції літературних творів (естетична, пізнавальна, моральна, виховна).

Різниця між літературою та іншими видами мистецтва, зокрема живописом, музикою, театром.

Літературні жанри та їх особливості (епос, лірика, драма) як прояви художнього слова.

3. Аналіз літературного твору:

Ознайомлення з основними підходами до аналізу літературних творів (структурно-семіотичний, герменевтичний, біографічний методи).

Практичне завдання: аналіз конкретного літературного твору з огляду на жанрові та стильові особливості, виявлення теми, ідеї та конфлікту.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с. [http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Дайте визначення наступним термінам:

Літературознавство

Художня література

Літературний жанр

Літературна форма

Естетична функція літератури

Вправа 2. Порівняйте літературу з іншими видами мистецтва, такими як живопис, музика і театр. Назвіть спільні та відмінні риси.

Як літературознавство взаємодіє з іншими гуманітарними науками? Поясніть це на прикладі.

Вправа 3. Розподіліть наведених авторів за їхніми основними літературними жанрами: поезія, проза, драма.

Наприклад: Тарас Шевченко, Томас Гарді (Thomas Hardy); Гомер, Вордсворт (William Wordsworth), Вільям Шекспір. Джордж Орвелл (George Orwell);

Вправа 4. Зробіть аналіз тексту. з огляду на жанрові та стильові особливості, виявлення теми, ідеї та конфлікту.

1. ...Мені здається, якби батьківщина моя була б найбіднішою на землі – і тоді вона мені здавалася б кращою від Швейцарії і всіх Італій. Ті, котрі бачили одного разу нашу країну, кажуть, що бажали б жити і померти на її прегарних полях. Що ж нам казати, її дітям? Належить любити і пишатися своєю прегарною матір'ю. Я, як член її великої родини, служу їй коли не на істотну користь, то принаймні на славу імені України. (Т. Г. Шевченко. З листа до П. І. Гессе. 1 жовтня 1844 р.)

2. Більшість сучасних машинних словників, на відміну від традиційних, розраховано на принципово іншого, ніж традиційні словники, користувача – на машину. Проте комунікативна цілеспрямованість їх залишається та сама, що й у традиційних словниках: підказувати адресатові способи правильного (з погляду даної літературної мови) використання слів для побудови окремих тематично або ситуативно обумовлених висловлювань. (Пешак М. М. Нариси з комп'ютерної лінгвістики. – Ужгород, 1999. – С. 86).

5.Тест

1. **Що таке літературознавство?**
2. а) Вивчення мовних явищ
б) Наука, що вивчає лише історію літератури
в) Наука, що досліджує літературні твори, їхні форми, жанри, стилі та функції
г) Вивчення живопису та музики
3. **Яка з наведених функцій НЕ є основою для літератури?**
4. а) Естетична
б) Пізнавальна
в) Виховна
г) Практична
5. **Який жанр літератури належить до епосу?**
6. а) Пісня
б) Поезія
в) Роман
г) Елегія
7. **Літературна форма визначається як:**
8. а) Структура літературного твору
б) Жанр, до якого належить твір
в) Місце дії в творі
г) Тема твору
9. **Яка з характеристик належить до лірики?**
10. а) Розповідь про події
б) Показ внутрішнього світу автора через емоції
в) Зображення комічних ситуацій
г) Визначення конфлікту через зовнішні обставини

6.Завдання

1. Аналіз літературного твору:

Виберіть будь-який короткий літературний твір (поезію або уривок з прози) і виконайте його аналіз, звертаючи увагу на:

- Жанр твору
- Основну тему та ідею
- Стилiстичні особливості
- Використання художніх засобів (метафор, порівнянь, символів)

2. Напишіть есе:

Як літературознавство допомагає нам краще розуміти літературні твори та їхнє місце в культурі? У чому полягає значення літератури як виду художньої творчості?

3. Оберіть класичний літературний твір (наприклад, "Ромео і Джульєтта" В. Шекспіра чи "Кобзар" Т. Шевченка) і проаналізуйте його за допомогою основних літературознавчих категорій: жанр, форма, тема, ідея, художні засоби. Обговоріть у групі та підготуйте коротку презентацію.

Запитання для самоперевірки

1. Що таке літературознавство і яке його основне завдання як науки?
2. Як літературознавство взаємодіє з іншими гуманітарними науками, такими як історія, філософія, соціологія?
3. Які основні методи використовує літературознавство при вивченні літературних творів?
4. Яке значення має літературознавство для розвитку культури та освіти?
5. Як літературознавство допомагає нам розуміти літературні традиції та еволюцію літературних жанрів?

2. Література як вид художньої творчості:

1. Як література відрізняється від інших видів мистецтва, таких як живопис, музика або театр?
2. Які основні функції літератури? Як вони проявляються в конкретних творах?
3. Які характерні риси літературних жанрів (поезія, проза, драма)? Як вони впливають на сприйняття творів?
4. Чому література вважається формою художнього самовираження автора?
5. Як емоційний аспект літератури відображає соціальні, історичні та культурні процеси?

3. Літературний твір як продукт художньої творчості:

1. Що таке літературний твір з точки зору його форми та змісту?
2. Як літературний твір взаємодіє з читачем і яке значення має інтерпретація твору?
3. Яка роль символів та метафор в літературному творі?
4. Як літературний твір може відображати світогляд автора та суспільні зміни?
5. Як структура і стиль літературного твору впливають на його сприйняття?

Практичне заняття 5. Форми літературно-художнього твору

Теоретичні питання

1. Поняття та класифікація літературно-художніх форм:

Визначення літературно-художнього твору та його основних форм.

Розрізнення між різними формами літератури: епос, лірика, драма.

Класифікація за жанровими особливостями: роман, повість, оповідання, поезія, трагедія, комедія тощо.

2. Особливості епічної, ліричної та драматичної форм:

Характеристика епосу як форми літератури, його основні жанри (роман, новела, повість, оповідання).

Літературні форми лірики: поезія, пісня, вірш, елегія, сонет — їхні специфічні особливості.

Драматична форма: трагедія, комедія, драма, водевіль, їхня структура і роль у розвитку літератури.

3. Форма як спосіб вираження змісту в літературі:

Як форма літературного твору допомагає виражати його ідеї, теми та емоції.

Взаємозв'язок форми і змісту в літературному творі.

Значення форми для сприйняття та інтерпретації твору читачем.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с.
[http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)

2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf

3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с.
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Прочитайте наведену характеристику літературного твору і визначте, до якого жанру або форми він належить:

Твір, що містить розповідь про події, які розгортаються протягом кількох років, з детальним описом персонажів і їх внутрішніх конфліктів. Основна форма — розповідь від першої особи.

Яка форма і жанр? (Роман, повість, оповідання)

Вправа 2. Ознайомтесь з уривком з літературного твору (наданим викладачем або вибраним самостійно) та визначте його жанр:

Чи це епос, лірика чи драма? Чому ви так вважаєте?

Вправа 3. Порівняйте епос, лірику і драму з точки зору їх основних функцій, структури і способів вираження емоцій. Запишіть основні відмінності та подібності.

Вправа 4. Аналіз твору: Прочитайте уривок з будь-якого літературного твору (поезія, проза, драма) і визначте:

До якої форми належить цей твір?

Які жанрові ознаки властиві даному твору?

Як форма впливає на сприйняття змісту твору?

Вправа 5. Створення власного твору: Напишіть невеликий твір (поезію, коротке оповідання або діалог), у якому ви виражаєте основні теми та ідеї за допомогою відповідної літературної форми (поезія, проза чи драма).

Вправа 6. Тест

1. **Яка з наведених форм є найбільш характерною для епосу?** а) Сонет
b) Роман
c) Трагедія
d) Вірш
2. **Яка характеристика найкраще описує драму?** а) Твір, у якому переважає зображення внутрішнього світу героя
b) Твір, побудований на діалогах і сценах, де розвивається конфлікт
c) Твір, що розповідає історію через детальний опис подій та думок
d) Твір, написаний у формі поетичних рядків
3. **Що з нижче наведеного є ознакою лірики?** а) Докладний опис природи і детальні персонажі
b) Вираження особистих почуттів і емоцій автора через поезію
c) Використання діалогів між персонажами
d) Розвиток сюжету через інтригу та події
4. **Який жанр літератури відноситься до епосу?** а) Сонет
b) Роман
c) Елегія
d) Комедія
5. **Яка з цих форм є ознакою драми?** а) Оповідання
b) Трагедія
c) Вірш
d) Ліричний вірш
6. **Що є основною особливістю форми "повість"?** а) Коротка літературна форма, що зображує фрагмент життя одного персонажа
b) Розгорнутий твір, що містить детальну розповідь про події та персонажів
c) Літературний твір, побудований на діалогах і внутрішніх монологів
d) Твір, в якому переважає опис природи

Запитання для самоперевірки

1. Що таке літературно-художній твір і які його основні форми?
2. Як класифікуються літературно-художні твори за родами і жанрами?
3. Чим відрізняється епос від лірики та драми? Наведіть приклади кожного.
2. **Епос як форма літератури**
 1. Які основні ознаки епічних творів (роман, повість, оповідання)?
 2. Чим відрізняється роман від повісті та оповідання? Назвіть приклади класичних творів кожного жанру.
 3. Яка роль оповідача в епічному творі? Як він впливає на сприйняття твору?
3. **Лірика як форма літератури**
 1. Які основні жанри лірики? Як вони допомагають виразити особисті почуття автора?
 2. Що таке сонет і чим він відрізняється від інших ліричних форм?
 3. Як поезія може передавати емоції та почуття через звук і ритм?
4. **Драма як форма літератури**
 1. Що таке драма і які її основні жанри? Як вони відображають конфлікти в житті персонажів?
 2. Чим відрізняється трагедія від комедії в драматичному творі?
 3. Які особливості драматичної форми? Як діалоги і монологи сприяють розвитку сюжету?
5. **Форма і зміст твору**
 1. Як форма літературного твору впливає на його зміст? Наведіть приклади.
 2. Яким чином художня форма допомагає автору передати основні ідеї та теми твору?

3. Як поетичні прийоми (метафори, порівняння, символи) використовуються у різних формах літератури?

6. Тематичні і жанрові особливості творів

1. Як жанр літературного твору впливає на його структуру і композицію?
2. Які жанрові ознаки визначають драма, лірику та епос?
3. Чому літературні форми епосу, лірики і драми розвивалися паралельно в різних літературних традиціях?

Практичне заняття 6.

Композиція та змістова організація літературно-художнього твору.

Теоретичні питання

1. Поняття композиції в літературно-художньому творі:

Визначення композиції як організації елементів твору.

Основні компоненти композиції: експозиція, зав'язка, розвиток подій, кульмінація, розв'язка.

2. Змістова організація твору:

Взаємозв'язок між змістом і композицією.

Як автор через композицію організовує сюжет і передає основні ідеї твору.

3. Особливості композиції в різних жанрах:

Як композиція змінюється в епосі, ліричному та драматичному творах.

Приклади композиційних прийомів у різних жанрах літератури.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с. [http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Прочитайте уривок з літературного твору (можна вибрати твір, який вивчався на занятті), визначте:

- Експозицію
- Зав'язку
- Кульмінацію
- Розв'язку
- Яку роль кожен з цих елементів відіграє в розвитку сюжету?

Вправа 2. Ознайомтесь з коротким літературним твором (наприклад, оповіданням або уривком з роману) і:

Визначте, як зміст твору організовано за допомогою композиційних прийомів.

Проаналізуйте, як зміст допомагає розкрити основну тему твору.

Вправа 3. Візьміть два різних літературних твори (наприклад, одну драму і один роман) та:

Порівняйте їх композиційні структури.

Які відмінності в організації подій ви помітили?

Як ці відмінності впливають на сприйняття змісту твору?

Вправа 4. Напишіть короткий літературний твір (можна коротке оповідання або есе), використовуючи правильну композиційну структуру (експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка).

Поясніть, чому ви організували твір саме таким чином і як це допомагає читачеві зрозуміти основну ідею.

Вправа 5. ТЕСТ

■ **Що є основними елементами композиції літературного твору?** а) Зав'язка, кульмінація, розв'язка

b) Тема, жанр, стиль

c) Сюжет, персонажі, конфлікт

d) Експозиція, розвиток подій, фінал

■ **Яка частина композиції відповідає за введення читача в обставини та героїв твору?** а) Зав'язка

b) Експозиція

c) Кульмінація

d) Розв'язка

■ **Як називається момент, коли в літературному творі досягається найбільше напруження, конфлікт досягає свого апогею?** а) Зав'язка

b) Розв'язка

c) Кульмінація

d) Експозиція

■ **Що є основним завданням змістової організації твору?** а) Розвивати сюжет за допомогою діалогів

b) Пов'язати різні частини твору в логічну і послідовну структуру

c) Створити атмосферу певного часу та місця

d) Показати глибину переживань персонажів

■ **Як змінюється композиція в залежності від жанру твору?** а) Вона завжди однакова

b) Композиція драматичного твору відрізняється від композиції епічного твору

c) Вона не залежить від жанру

d) Композиція поезії завжди складніша, ніж у прози

■ **Який з елементів композиції дозволяє побудувати логічний розвиток подій у творі?** а) Кульмінація

b) Зав'язка

c) Розв'язка

d) Розвиток подій

Запитання для самоконтролю

1. Основи композиції

1. Що таке композиція літературного твору? Яка її роль у створенні твору?

2. Як композиція допомагає організувати розвиток сюжету і передавати основну ідею твору?

3. Які основні елементи композиції ви можете визначити в літературному творі?

Охарактеризуйте кожен з них.

2. Змістова організація

1. Як змістова організація твору пов'язана з його композицією?
 2. Що таке внутрішня організація змісту і як вона впливає на сприйняття твору читачем?
 3. Які особливості змістової організації характерні для епічних, ліричних і драматичних творів?
- 3. Елементи композиції**
1. Що таке експозиція твору і яку роль вона відіграє в побудові сюжету?
 2. Як зав'язка твору пов'язана з розвитком подій і конфліктами? Наведіть приклад.
 3. Яка роль кульмінації в композиції твору? Як вона змінює хід подій?
 4. Як розв'язка допомагає завершити сюжет і що вона може символізувати у літературному творі?
- 4. Функції композиції**
1. Яку функцію виконує композиція в передачі основних тем і ідей твору?
 2. Як змістова організація сприяє глибшому розкриттю персонажів і їхнього внутрішнього світу?
 3. Які композиційні прийоми допомагають автору посилити емоційний вплив твору на читача?
- 5. Композиційні особливості різних жанрів**
1. Як композиція драматичного твору відрізняється від композиції епічного чи ліричного твору?
 2. Чому для різних літературних жанрів важливі певні композиційні структури? Наведіть приклади.

Практичне заняття 7. Роди і жанри літератури. Літературний процес. Напрями і течії літератури

Теоретичні питання

1. **Роди і жанри літератури:**
Розрізнення основних родів літератури: епос, лірика, драма.
Класифікація жанрів в кожному роді: роман, повість, поезія, трагедія тощо.
2. **Літературний процес:**
Розвиток літератури як системи.
Взаємозв'язок між творами різних епох і змінами в суспільстві.
3. **Напрями і течії літератури:**
Основні напрями: реалізм, романтизм, класицизм, символізм.
Вплив соціальних і культурних змін на розвиток літературних течій.

Література

Основна література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с. [http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017 - 67 стор. https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Практичні завдання

Вправа 1. Прочитайте наступні твори та визначте їх рід і жанр:

- Роман "Великий Гетсбі" (The Great Gatsby) - Френсіс Скотт Фіцджеральд
- Поема "Кавказ" Тараса Шевченка
- Трагедія "Гамлет" Вільяма Шекспіра
- Оповідання "Щасливий принц" Оскара Уайльда

Вправа 2. Порівняйте реалізм і романтизм. Визначте:

- Які основні відмінності в темах, стилях та образах характерні для цих течій?
- Як відображення реальності та ідеалізація впливають на сюжет і персонажів?

Вправа 3. Проаналізуйте, як зміни в суспільстві (наприклад, етапи індустріалізації, соціальні революції) відображалися в розвитку літературних течій і напрямів. Наведіть приклади літературних творів.

Вправа 4. Ознайомтесь з уривками з різних літературних творів (наприклад, романтизм, реалізм, символізм) і визначте, до якого напрямку належить кожен твір. Оцініть, як саме особливості напрямку проявляються у виборі теми, героя чи стилю.

Вправа 5. ТЕСТ

📖 **Що таке рід літератури?**

- a) Сукупність творчих методів автора
- b) Загальна категорія літературних творів, що об'єднуються за формою
- c) Вид творчості, що описує події реального життя
- d) Спосіб художнього вираження в словесній формі

📖 **Який жанр належить до епосу?**

- a) Вірш
- b) Роман
- c) Сонет
- d) Драма

📖 **Яка літературна течія характеризується перебільшенням почуттів, ідеалізацією природи та героїзацією особистості?**

- a) Реалізм
- b) Класицизм
- c) Романтизм
- d) Символізм

📖 **Що є основною рисою реалізму?**

- a) Ідеалізація реальності
- b) Пошук надприродного і фантастичного
- c) Точне відображення реального життя
- d) Використання поетичних метафор

📖 **Який із наступних творів відображає риси символізму?**

- a) "Мертві душі" Н. Гоголя
- b) "Баллада про старого моряка" (The Rime of the Ancient Mariner), Самюел Тейлор Колрідж
- c) "Сонет 18" В. Шекспіра
- d) "Земля" О. Тистола

📖 **Що з наведеного є характеристикою жанру "повість"?**

- a) Короткий твір, який містить лише один центральний образ
- b) Довгий розгорнутий твір, що зображує етапи життя героя
- c) Твір, що передає суто інтимні переживання
- d) Літературний твір, побудований на діалогах і конфліктах

■ Який з літературних напрямків найбільше орієнтований на раціональні ідеї, класицизм чи романтизм?

- a) Романтизм
- b) Реалізм
- c) Класицизм
- d) Символізм

■ Який жанр є характерним для драми?

- a) Сонет
- b) Оповідання
- c) Трагедія
- d) Роман

■ Який із напрямів акцентує увагу на суб'єктивному сприйнятті реальності та інтуїції?

- a) Реалізм
- b) Символізм
- c) Романтизм
- d) Класицизм

■ Яке з наступних тверджень про літературний процес є вірним?

- a) Літературний процес — це сукупність окремих творчих результатів, що не взаємопов'язані
- b) Літературний процес формується тільки через історичні події
- c) Літературний процес — це динамічний розвиток літератури в контексті соціальних, культурних і політичних змін
- d) Літературний процес не має впливу на суспільство

Запитання для самоконтролю

1. Які основні роди літератури ви можете назвати, і як вони відрізняються за формою вираження?
2. Назвіть основні жанри епосу, лірики та драми. Наведіть приклади творів для кожного жанру.
3. Чим відрізняються роман і повість за обсягом і змістом? Назвіть приклади відомих творів.
4. Які характерні риси притаманні жанру трагедії та комедії? Наведіть приклади класичних творів.
5. Яким чином жанр поезії відрізняється від прозових жанрів?

2. Літературний процес

1. Що таке літературний процес? Як він пов'язаний із соціально-культурними змінами в суспільстві?
2. Як літературний процес впливає на розвиток окремих напрямів і течій літератури?
3. Як зміни в політичному або економічному житті суспільства можуть вплинути на літературну творчість?
4. Які фактори впливають на взаємодію літературних течій і напрямів в різні історичні етапи?
5. Як сучасні літературні процеси відрізняються від літературних процесів минулих століть?

3. Напрями і течії літератури

1. Які особливості реалізму як літературного напрямку ви можете визначити? Назвіть його ключові риси.
2. Яка основна ідея романтизму, і чому цей напрямок підкреслює важливість індивідуальних почуттів та фантазії?
3. Як класицизм відрізняється від інших напрямів, таких як романтизм або реалізм? Які є особливості його творчих принципів?
4. Що таке символізм у літературі? Як він виражає глибокі ідеї через символи та образи?
5. Як імпресіонізм у літературі намагається передати миттєві враження і почуття, а не зовнішню реальність?

Тестові завдання

Варіант № 1

Тест

1. При словозміні корінь не змінюється, афікси – незмінні та стандартні при
1) фузії 2) суплетивізм 3) аглютинації 4) редукції 5) ізафеті
2. Рука – руці, пень – пня, нім. Vater – Väter, англ. man – men це приклади:
1) суплетивізму 2) афіксації 3) внутрішньої флексії 4) редуплікації 5) аглютинації
3. З поданих прикладів виберіть приклад узгодження:
1) нова сукня 2) захоплююсь книжкою
3) розмовляти йдучи 4) я пишу 5) хлопець ходив замислений
4. Такі ознаки як: самостійність функціонування, предикативність, інтонаційна оформленість, граматична єдність і завершеність висловлювання характеризують:
1) слово 2) словосполучення 3) речення 4) морфему 5) лексему
5. З поданих прикладів виберіть приклад іменного словосполучення:
1) записаний пером 2) одна третя площі
3) вирішити негайно 4) особливо старанно 5) розпізнавати звуки
6. Одиниця мовлення, сполучення двох членів, що пов'язані певним типом відношень, де один член є головним, а інший – залежним:
1) парадигма 2) синтагма 3) афікс 4) суплетивізм 5) ізафет
7. Різновид граматики, яка вивчає значення граматичних форм і структур, –
1) формальна граматика 2) синхронна граматика
3) діяхронічна граматика 4) контенсивна граматика 5) функціональна граматика
8. Граматичне значення –
1) система протиставлених одна одній однорідних величин
2) граматична категорія, яка полягає в розподілі слів або форм за двома чи трьома класами, традиційно співвідносними з ознаками статі або їх відсутністю
3) узагальнене мовне значення, яке властиве рядам слів, словоформ, синтаксичних конструкцій і яке має в мові регулярне вираження
4) система морфологічних та граматичних категорій мови
5) позначення різних видів відношень висловлювання до дійсності суб'єкта дії до мовця

9. Незмінні, постійні показники слова, що дають йому певну граматичну класифікацію, –

- 1) реляційні граматичні значення
- 2) модальні граматичні значення
- 3) дериваційні граматичні значення
- 4) синхронічні граматичні значення
- 5) діахронічні граматичні значення

10. Однією з найважливіших ознак граматичної категорії є

- 1) формальне вираження
- 2) її універсальність
- 3) наявність системи означеності чи неозначеності
- 4) відсутність формального вираження
- 5) наявність граматичних форм з неоднорідним значенням

11. Граматичні категорії поділяються на:

- 1) морфологічні й синтаксичні
- 2) формальні і контентивні
- 3) системні і структурні
- 4) універсальні й неуніверсальні
- 5) означені й неозначені

12. З поданих прикладів виберіть приклад замикання:

- 1) нім. ein schönes Kleid (гарна сукня)
- 2) нім. Wann ist er gekommen? (Коли він прийшов?)
- 3) нім. Ich lese (Я читаю)
- 4) нім. Er schreibt an seinen Bruder (Він пише своєму братові)
- 5) нім. sehr eifrig (дуже старанно)

13. З поданих прикладів виберіть ізафет:

- 1) англ. that tree – those trees (те дерево – ті дерева)
- 2) азерб. ат баши (голова коня)
- 3) чукот. тымынгынторкын (я виймаю руки)
- 4) англ. to begin writing (починати писати)
- 5) англ. she works (вона працює)

14. Вираження мовцем свого ставлення до змісту висловлювання –

- 1) предикативність
- 2) модальність
- 3) універсальність
- 4) суплетивізм
- 5) редуплікація

15. Нульовими можуть бути:

- 1) префікси, суфікси, флексії
- 2) конфікси
- 3) трансфікси
- 4) циркумфікси
- 5) інфікси

16. До суперсегментних морфем належать:

- 1) постфікси й префікси
- 2) флексії
- 3) морфеми наголосу й тону
- 4) аглютинація і фузія
- 5) суплетивізм та ізафет

17. Мови, які не мають афіксів і граматичне значення виражають способом прилягання одних слів до інших або за допомогою службових слів, –

- 1) аглютинативні мови
- 2) флективні мови
- 3) інкорпуючі мови
- 4) ізолюючі мови
- 5) фузійні мови

18. До інкорпуючих (полісентитичних) мов належать:

- 1) тюркські мови
- 2) чукотська та коряцька
- 3) тибетська та в'єтнамська
- 4) давньокитайська та малайська
- 5) сучасна китайська мова та ескімоська

19. Уперше типологічну класифікацію мов розробили й обґрунтували:

- 1) Фрідріх і Август Шлегелі
- 2) Р. Раск та О. Потебня
- 3) Ф. де Слссюр та Л. Щерба
- 4) О. Востоков та Я. Бодуен де Куртене
- 5) В. Левицький та Ю. Апресян

20. Узгодження предикативного означення з підметом –

- 1) ізафет 2) керування 3) узгодження 4) тяжіння 5) прилягання

21. Граматичне значення –

- 1) абстрактне, властиве великим групам слів, узагальнює властивості слів
- 2) конкретне, обов'язкове, узагальнює властивості предметів і явищ дійсності
- 3) властиве невеликим групам слів, не має регулярного вираження, узагальнює властивості слів
- 4) властиве окремим словам, має стандартне вираження, узагальнює властивості предметів і явищ дійсності
- 5) абстрактне, необов'язкове, узагальнює властивості предметів і явищ дійсності

22. Для вираження множини імен редуплікація використовується у:

- 1) українській, російській і білоруській мові
- 2) румунській, французькій і циганській мові
- 3) англійській, німецькій та гінді
- 4) німецькій, українській та латинській мові
- 5) китайській, японській і корейській мові

23. З поданих прикладів виберіть приклад трансфіксації:

- 1) араб. катаба (написав), кутіба (написаний), катібу (той, що пише), кітабу (написання), уктуб (пиши)
- 2) лат. fidi – findo (колов – колю)
- 3) нім. Geburt-s-tag (день народження)
- 4) нім. Kind – Kindchen (дитина – дитинка)
- 5) укр. писати – переписати

24. Дери́ваційні афі́кси в поєднанні з коренем

- 1) не змінюють лексичне значення слова
- 2) змінюють лексичне значення слова
- 3) творять лише граматичні форми слова
- 4) не служать для творення нових слів
- 5) утворюються високим тоном, виражаючи при цьому майбутній час дієслова

25. Морфосилабе́ма (або силабoморфе́ма) –

- 1) повний збіг морфем і складу
- 2) афікс, який з'єднує два кореня
- 3) розірваний афікс, вставлений у розірваний корінь
- 4) афікс, який стоїть перед коренем
- 5) афікс, який стоїть після кореня

26. Аломорф –

- 1) нелінійна мовна одиниця
- 2) лінійна мовленнєва одиниця
- 3) звуковий різновид фонем
- 4) абстрактний різновид морфеми
- 5) конкретний різновид семами

27. Морфема -ач у слові „читач” виражає

- 1) реляційне значення 2) речове значення 3) лексичне значення
- 4) дериваційне значення
- 5) суто граматичне значення, яке вказує на відношення між словами в реченні

28. Виберіть приклад релятивного словосполучення:

- 1) рубати дрова 2) наказ ректора 3) карі очі 4) лагідно дивитись 5) вручити нагороду

29. Виберіть приклад дієслівного словосполучення:

- 1) далеко від Батьківщини 2) сумно за домівкою 3) їдучи до столиці 4) двоє з нас 5) читання лежачи

30. Виберіть приклад прислівникового словосполучення:

- 1) будувати міст 2) зробити запис 3) сильний духом 4) дещо у висловленому 5) зовсім недавно

Вправа II. Визначте позиційні і спонтанні звукові явища, фонетично не зумовлені зміни звуків.

Укр.: мам, тат (замість мамо, тато), коня – кінь, хмелю – хміль, око – вічі, овес – вівса, давн. т нь – тїнь.

Рос.: молоко, облако, хлеб, сад, дуб, воз – возить – везти – вѣз, давн. д ло – дело.

Англ.: forward, personal, there (там), goose – geese, tooth – teeth.

Нім.: der Weg, das Lob.

Зразок.: рос. молоко [м л к] – редукція голосних, позиційна зміна.

Вправа III. Прочитайте народні прислів'я та приказки. Випишіть антоніми. Визначте їх тип. Перекладіть антоніми іноземною мовою, яку ви вивчаєте. Чи повністю зберігається їх значення?

Краще гірка правда, ніж солодка брехня.

Багатому свято, а вбогому діла багато.

Добро пушить, а лиху сушить.

В гостях добре, а дома краще.

Правда та кривда – як вогонь та вода.

Від малих дітей голова болить, і від великих – серце.

Зроби сьогодні те, що хочеш відкласти на завтра.

Мала праця краще за велике безділля.

Сміх крізь сльози. Не май сто рублів, але май сто друзів.

Варіант № 2

Тест

1. Історичний розвиток мови є предметом:
а) синхронічного мовознавства;
б) діяхронічного мовознавства;
в) прикладного мовознавства.
2. Дослідження різних мов з метою виявлення їх спільних і відмінних рис – це суть методу:
а) структурного; б) зіставного; в) описового.
3. Правильним є твердження:
а) мова і мислення тотожні, мова є формою мислення;
б) мислення не залежить від мови, здійснюється в інших формах;
в) мова і мислення пов'язані діалектичним зв'язком, мова – інструмент мислення.
4. Функція формування і формулювання думки називається:
а) репрезентативна; б) мислетворча; в) метамовна.
5. Різновид літературної мови, що характеризується відбором мовних засобів, зумовленим змістом, метою та характером висловлювання, - це:
а) мовний стиль;
б) розділ мовознавства;
в) тип мовлення.
6. Натуралістичний напрям у мовознавстві започаткував:
а) Олександр Потебня;
б) Август Шлейхер;
в) Ж.-Ж.Руссо .
7. Паралінгвістика вивчає:
а) вербальні форми спілкування;
б) невербальні форми спілкування;
в) телепатичні форми спілкування
8. Оберіть правильний варіант продовження речення: Загальнонародна мова...
а) охоплює територіальні діалекти, жаргони, професійні та просторічні елементи, літературну мову;
б) це літературна мова;
в) не включає в себе літературну мову.
9. Мовним знаком є:
а) буква;
б) фонема;
в) слово.

10. Одиницями мови є:

- а) фонема, морфема, слово, речення;
- б) звук, буква, слово, речення;
- в) звук, слово, словосполучення.

11. Пізнання людиною світу, досвіду попередніх поколінь забезпечує така функція мови:

- а) комунікативна;
- б) пізнавальна (гносеологічна);
- в) експресивна.

12. Номінативну функцію в мові виконує:

- а) фонема; б) слово; в) речення.

13. Кельтські елементи в англійській мові – це:

- а) адстрат; б) суперстрат; в) субстрат.

14. З історичного погляду:

- а) мовлення є первинним, а мова вторинна;
- б) мова передує мовленню;
- в) мова і мовлення виникли одночасно.

15. Першим розмежував поняття "мова" і "мовлення":

- а) Вільгельм фон Гумбольдт;
- б) Фердінанд де Соссюр;
- в) Олександр Потебня.

16. Територіальні діалекти мови – це:

- а) місцеві говори і говірки;
- б) професійні субмови, жаргони, сленг;
- в) просторіччя, суржик.

17. До вербальних засобів спілкування належать усі перераховані в рядку:

- а) звукова мова, міміка і жести;
- б) звукова мова, письмо, азбука Морзе, азбука Брайля, морська сигналізація;
- в) звукова мова, міміка і жести, письмо.

18. Вища форма вияву мови, відшліфована, унормована і багатофункціональна, - це:

- а) літературна мова;
- б) загальнонаціональна мова;
- в) мовлення.

19. Спільні ознаки, властиві всім або більшості мов світу, називаються:

- а) схрещення мов;
- б) екстралінгвістичні універсалиї;
- в) мовна конвергенція .

20. Загальнонаукові методологічні підходи до вивчення явищ, у тому числі й лінгвістичних:

- а) індукція і дедукція;
- б) синхронія і діахронія;
- в) конвергенція і дивергенція.

21. Відкриття законів, за якими розвивалися споріднені мови в минулому, – це мета:

- а) порівняльно-історичного методу;

- б) зіставного методу;
- в) описового методу;
- г) структурного методу.

12. Зімкнені приголосні, вимова яких закінчується щілинною фазою, це:

- а) афrikати;
- б) фрикативні;
- в) зімкнено-прохідні;
- г) аспірати.

23. Два голосних, які утворюють один склад, що забезпечує їх фонетичну цілісність, називаються:

- а) фразою;
- б) складом;
- в) монофтонгом;
- г) дифтонгом.

24. Ознаки фонем, за якими розрізняють значення слів чи морфем, називаються:

- а) інтегральними; б) диференційними;

25. Який фонетичний процес не належить до комбінаторних:

- а) протеза; б) дисиміляція; в) епентеза; г) дієреза.

26. Історично закріплена співвіднесеність слова з певним явищем дійсності – це:

- а) граматичне значення;
- б) лексичне значення;
- в) конотативне значення;
- г) стилістичне значення.

27. Значення слова, яке безпосередньо називає явище дійсності, називається:

- а) прямим; б) вільним; в) переносним.

28. Слова, які пишуться однаково, а вимовляються по-різному, називаються:

- а) омофонами;
- б) омографами;
- в) омоформами.

29. Форми, в яких граматичне значення виражене в межах слова, тобто лексичне й граматичне значення об'єднані в одній формі, називаються:

- а) аналітичними; б) синтетичними.

30. До синтетичних способів вираження граматичних значень належить:

- а) інтонація; б) спосіб службових слів; в) редуплікація; г) спосіб порядку слів

Вправа 2. Вимовте і зіставте між собою пари слів мовою, яку ви вивчаєте, визначте ознаки фонем та їх функції.

Укр.: лан – пан, тихо – лихо, грати – ґрати, джміль – хміль.

Рос.: кот – кит, сом – том, рад – ряд, мел – мель.

Англ.: run – ran, foot – feet, sit – seat, man – men, lip – leap, mitt – meat, thin – thing.

Нім.: der Hut – gut, das Riff – rief, der Ton – tun.

Франц.: sol – saule, son – ton, mot – mont.

Вправа 3. Доберіть до поданих іншомовних фразеологізмів відповідники української мови.

Зробіть дослівний переклад іншомовних фразеологізмів і прокоментуйте результати.

Англ.: to give one hot, to carry coals to Newcastle, he laughs best who laughs last.

Нім.: wie der Baum, so die Frucht; wie die Kuh form neuen Tor, wie ein hohler Zahn aussehen.

Франц.: montrer les talons, prendre la gorge, mettre dans le noir.

Зразок: Англ.: Face to face (обличчя до обличчя)

Нім.: Unter vier Augen (поміж чотирьох очей)

Франц.: tete a tete (голова з головою)

Лат.: caput ad caput (голова до голови).

Укр.: віч на віч

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Мовознавство – наука про мову. Проблеми загального і часткового мовознавства.
2. Практичне й теоретичне значення мовознавчої науки, зв'язки мовознавства з суспільними і природничими науками.
3. Мова і мовлення.
4. Об'єктивне і суб'єктивне в мові.
5. Соціальна основа мовної діяльності.
6. Методи мовознавчої науки.
7. Поняття про дослідницькі методи.
8. Мова і мислення. Діалектична єдність їх у процесі виникнення, існування й розвитку.
9. Зв'язки мови з мисленням і свідомістю. Роль мови у процесі пізнання.
10. Функції мови у суспільстві.
11. Виникнення людської мови. Різні погляди на природу та сутність мови.
12. Мова й інші суспільні явища. Загальнонародний характер мови.
13. Система голосних фонем. Принципи класифікації. Взаємодія звуків у мовному потоці.
14. Дайте характеристику семіто-хамітської мовної сім'ї.
15. Які ви знаєте пара лінгвістичні засоби спілкування? Їх обмеженість порівняно із звуковою мовою.
16. Система приголосних фонем. Принципи класифікації. Взаємодія звуків у мовному потоці.
17. Характеристика китайсько-тибетської мовної сім'ї.
18. Взаємозв'язки синхронічного і діакронічного вивчення мови як необхідна умова діалектичного розуміння мови.
19. Суб'єктивний характер розвитку мови, нерозривний зв'язок мови із суспільною формацією: мова роду, племені, народності, нації.
20. Лексична система мови. Поняття слова, його основні характеристики.
21. Дайте характеристику індоєвропейській мовній сім'ї (слов'янська група).
22. Повний фонетичний аналіз тексту.
23. Основні процеси історичного розвитку мов: диференціація, інтеграція.
24. Спорідненість мов. Взаємодія мов і діалектів.
25. Явище субстрату, адстрату, суперстрату.
26. Територіальні й соціальні елементи функціонування мови.
27. Моносемія, полісемія.
28. Типи переносних значень слова за схожістю, функцією.
29. Розширення й звуження значення слова.
30. Фінно-угорська мовна сім'я.
31. Поняття системи мови і мовної структури.
32. Взаємодія різних рівнів мови.
33. Потенційна відмінність системи однієї мови від інших.
34. Зміни в лексичному складі мови.
35. Активна і пасивна лексика.
36. Неологізми. Архаїзми. Історизми.
37. Шляхи збагачення словникового складу мови.
38. Тюркська мовна сім'я.
39. Елементи мовної структури.
40. Ієрархічний характер будови мови, синтагматичні й парадигматичні відношення в мові.
41. Знаковий характер мови. Поняття лінгвістичного знака і рівня мови.
42. Якісна і кількісна відмінність мовних знаків різних рівнів мови.
43. Багатокomпонентність мов. Своєрідність і сфери поширення.
44. Живі і мертві мови. Мови міжнародного спілкування.
45. Штучні мови. Класифікація мов.

46. Мовне оточення України.
47. Порівняльно-історичний метод мовознавства.
48. Функції, призначення письма у суспільстві.
49. Виникнення письма – початок документальної історії людства.
50. Основні етапи розвитку письма.
51. Виникнення алфавітів.
52. Коротка характеристика арабського, грецького, латинського алфавітів.
53. Графіка, Звук і графемою співвідношення між буквами і звуками.
54. Поняття лігатури. Діакритичні знаки.
55. Фонетика як наука про звуки людської мови. Предмет фонетики.
56. Фізична природа звуків людської мови.
57. Роль центральної нервової системи у творення й сприйнятті звуків.
58. Звук як найменша частина звукового потоку мовлення.
59. Складотворчі й нескладотворчі звуки. Монофтонг, дифтонг, трифтонг. Висхідні й спадні дифтонгів. Дифтонги, що є реалізацією двох фонем.
60. Фраза як відрізок мовлення що характеризується зупинкою звучання, паузою, інтонацією. Складники інтонації.
61. Суперсегментні мовні одиниці. Наголос. Інтонація.
62. Орфоепія. Норми української вимови.
63. Функціональні зміни фонем (звуків), їх причини.
64. Китайсько-тибетська мовна сім'я.
65. Історичні зміни звуків (фонем) як наслідок дії фонетичних законів минулих епох.
66. Поняття звукового закону, обмеженість його дії.
67. Слов'янська група індоєвропейської сім'ї мов.
68. Індоєвропейської сім'я мов (характеристика усіх груп, крім слов'янської).
69. Фонетична і фонематична транскрипція, їх принципи і застосування. МФА.
70. Празький лінгвістичний гурток.
71. Поняття і лексичне значення слова. Семантична структура слова.
72. Багатозначність слова і омонімія. Основні шляхи утворення омонімів. Типи омонімів.
73. Етимологія слова. Принципи і прийоми етимологічного аналізу. Поняття деетимологізації. Народна етимологія.
74. Дайте характеристику семіто-хамітській мовній сім'ї.
75. Загальні і власні назви. Ономасіологія як наука про власні назви і спеціальні назви. Галузі ономасіології.
76. Стилiстичні шари лексики. Книжна і розмовна лексика. Слова стилістично нейтральні і забарвлені. Історична лексика. Діалектизми. Слова жаргонні і вульгарні.
77. Поняття «термін». Термінологія.
78. Лексикографія як учення про способи та практику укладання словників. Будова словникової статті у різних словниках.
79. Граматика як наука. Зв'язки граматики з лексикою і мисленням.
80. Лексична і граматична абстракція. Поняття граматичного значення.
81. Граматична категорія. Морфологічні й синтаксичні категорії. Лексико-граматичні категорії. Особливості граматичних категорій в різних мовах.
82. Морфема як одиниця морфеміки. Типи морфем.
83. Поняття про частини мови та критерії їх виділення.
84. Словосполучення та їх типи.
85. Речення та його ознаки. Актуальне членування речення.
86. Поняття типологічної класифікації мов.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (РЕФЕРАТ)

Методичні рекомендації до написання

Оберіть тему, яка буде вам цікавою, тоді роботу буде виконано з бажанням і натхненням, що, безумовно, позначиться на її якості.

Для написання реферату слід скласти список літератури з даної проблеми. Можна використовувати матеріали з інтернету, але як додаткові, що висвітлюють проблему з поглядів, не зазначених у друкованих джерелах. Обрані джерела треба прочитати, проаналізувати, систематизувати, вибрати найголовніше, скласти план написання реферату.

Оскільки обсяг реферату обмежено (5-7 сторінок), варто повною мірою висвітлити найголовніші проблеми, залишити поза увагою другорядні аспекти. До плану входять: вступ, 2-3 питання, висновки, список використаної літератури.

У вступі необхідно обґрунтувати важливість і актуальність теми, зазначити мету, завдання роботи, шляхи їх вирішення. Вступна частина повинна бути стислою, але змістовною та інформативною.

Основні питання треба розкривати логічно, послідовно, зазначати посилання на праці видатних мовознавців, філософів, психологів, етнографів, залучати яскраві приклади, цікаві аспекти розв'язання проблеми. Перехід від одного питання до іншого має бути плавним, логічним.

Висновки повинні бути невеликими за обсягом, змістовними, висвітлювати результати проведеного аналізу.

Орієнтовна тематика рефератів

1. Історія розвитку порівняльно-історичного мовознавства в ХІХХХ століттях.
2. Основоположники порівняльно-історичного мовознавства.
3. Вільгельм фон Гумбольдт: провідні ідеї його лінгвістичної спадщини.
4. Сучасні мовознавчі методи дослідження.
5. Структурний метод в історії мовознавства.
6. Мовознавство як суспільна наука.
7. Проблематика прикладної лінгвістики.
8. Комунікативна лінгвістика як наука і навчальна дисципліна.
9. Семіотика та лінгвосеміотика.
10. Мова та інші семіотичні системи.
11. Основні положення лінгвістичної концепції Ф. де Соссюра.
12. Зв'язок мови та мислення.
13. Мова і мовлення: позиції вчених щодо визначення та взаємодії цих понять.
14. О. О. Потебня – засновник Харківської лінгвістичної школи.
15. Проблема визначення поняття “мислення” в науковій літературі.
16. Теорія лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа.
17. Сучасні теорії походження мови.
18. Мова як історична категорія.
19. Національна мова та її стилі (на матеріалі мов, що вивчають).
20. Інтеграція та диференціація – основні процеси розвитку мов.
21. Різновиди класифікацій мов світу.
22. Історія створення генеалогічної класифікації мов.
23. Типологічна класифікація мов та її значення в історії мовознавства.
24. Етапи розвитку письма та його значення в історії людства.
25. Різновиди предметного письма.
26. Розвиток фонографічного письма.
27. Зародження слов'янської писемності (глаголиця та кирилиця).
28. Українська писемність на тлі писемностей інших мов (англійської, німецької, французької, іспанської, китайської, арабської, турецької, японської тощо).
29. Витоки і становлення латинського та слов'янського алфавітів.

30. Мова міміки та жестів: етнокультурна специфіка.
31. Походження української, російської та білоруської мов.
32. Сучасні проблеми графіки.
33. Основні та проміжні рівні мовної системи.
34. Поняття лінгвістичних рівнів, їх одиниці та взаємодія.
35. Фонетика як наука. Основні проблеми прикладної фонетики.
36. Основні фонетичні закони.
37. Фонетична та фонематична транскрипція.
38. Внесок М. С. Трубецького в розвиток фонологічної теорії.
39. Вітчизняні та закордонні фонологічні школи.
40. Словниковий склад мови та його історичний розвиток.
41. Історичні зміни в лексиці.
42. Типи значень слова та їхні зміни.
43. Етимологія як наука, її проблематика.
44. Проблематика лексикографії. Основні види словників.
45. Сучасні класифікації фразеологізмів.
46. Фразеологізми та їх етимологія: зіставний аспект (на матеріалі мов, що вивчають).
47. Про походження крилатих слів та образних виразів (на матеріалі мов, що вивчають).
48. Морфеміка як наука.
49. Основні способи словотвору (на матеріалі мов, що вивчають).
50. Основні способи вираження граматичних значень в різних мовах (на матеріалі мов, що вивчають).
51. Лексичне та граматичне значення. Їхня схожість та відмінність.
52. Актуальні питання морфології.
53. Поняття "частин мови" в науковій літературі.
54. Характеристика основних частин мови в різних мовах (на матеріалі мов, що вивчають).
55. Словосполучення та речення, поняття синтаксичної моделі (на матеріалі мов, що вивчають).
56. Типи простих речень (на матеріалі мов, що вивчають).
57. Односкладне речення: визначення, проблеми, дискусії.
58. Типи складних речень (на матеріалі мов, що вивчають).
59. Синтаксична структура речення, поверхнева та глибинна структури речення.
60. Методи та прийоми експериментальної фонетики

61. Підготуйте реферат-дослідження життєвого та творчого шляху одного (або більше) видатних творців, дослідників і популяризаторів української мови у контексті зв'язку розвитку мови та розвитку суспільства:

1. **Адріанова-Перетц Варвара** (1888, Ніжин, Чернігівська область - 1972, Ленінград (нині Санкт-Петербург, Росія); літературознавець, фольклорист, мовознавець, текстолог, бібліограф; досліджувала українську літературу 16-18 ст., українсько-російській літературі, мовні, культурні взаємини, українську паломницьку літературу, український театр 16-18 ст. та шкільні драми 17-18 ст. тощо).
2. **Антоненко-Давидович Борис** (1899, с. Засулля нині Сумщина - 1984, Київ; письменник, перекладач, активний дослідник та захисник української мови, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка; у 1969 році став на захист "репресованої" літери "І", яку раніше було вилучено з словників, як шкідливий націоналістичний матеріал; найвідоміша мовознавча праця "Як ми говоримо" стала знаковою для всієї мовознавчої спільноти).
3. **Аркас Микола** (1852, Миколаїв - 1909, Миколаїв; письменник, композитор, історик, український культурно-освітній діяч, засновник і незмінний голова «Просвіти» в Миколаєві, автор опери "Катерина", "Історії України-Руси").
4. **Барка Василь** (1908, Солониця, Полтавська область - 2003, Нью-Йорк, США; поет, прозаїк, перекладач, один з провідних українських літераторів ХХ ст.).
5. **Бевзенко Степан** (1920, с. Станіславівка, Кіровоградська область - 2005, Київ; мовознавець, педагог, дослідник історії та діалектології української мови, доктор філологічних наук, професор).
6. **Белей Любомир** (1962, смт Войнилів, Івано-Франківська область - 2018, Ужгород; мовознавець, доктор філологічних наук, професор, директор та засновник Науково-дослідного інституту україністики імені Михайла Мольнара; автор наукових праць, присвячених питанням мови, укладач

старослов'янсько-українського словника, досліджував українську ономастику, історію української літературної мови, мову та культуру української діаспори та лексикографію).

7. **Білецький Олександр** (1884, Казань - 2 серпня 1961, Київ; літературознавець, професор, академік, збагатив українську літературознавчу науку низкою визначних праць, найважливіші з яких "До побудови теорії літературних стилів", "Поетика драми", "Проблема періодизації літературного процесу").

8. **Бунганич Петро** (1918, с. Строків, Словаччина - 1996, м. Пряшів, Словаччина; український мовознавець у Словаччині, д. філології; був завідувачем кафедри української мови й літератури Кошицького університету, працював у різних україністичних комісіях Словацької Академії Наук та Кошицького університету; уклав "Slovensko-ukrajinsky slovník", автор кількох діалектологічних розвідок, переклав українською мовою ряд творів словацької літератури).

9. **Вільде Ірина** (1907, Чернівці - 1982, Львів; письменниця, редактор, літературний критик, громадська діячка, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).

10. **Вінграновський Микола** (1936, м. Первомайськ, Миколаївська область - 2004, Київ; поет, прозаїк, кінорежисер, актор, сценарист, перший президент Українського центру Міжнародного ПЕН-клубу, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).

11. **Возний Теодозій** (1928, с. Малосілки, Львівська область - 1992, Львів; мовознавець, вчений-славіст, доктор філологічних наук, професор, вивчав словотвір дієслів, один з перших фахівців дослідження дитячого мовлення в Україні).

12. **Вишиваний Василь** (1895, Лошинь, Хорватія - 1948, Київ; військовий діяч, політик, дипломат, поет, австрійський архієпископ династії Габсбургів, полковник Легіону Українських січових стрільців).

13. **Гаврилишин Богдан** (1926, Коропець, Тернопільська область - 2016, Київ; український, канадський, швейцарський економіст, громадський діяч, меценат, колишній член Римського клубу, іноземний член НАН України, співзасновник Всесвітнього економічного форуму в Давосі).

14. **Ганцов Всеволод** (1892, Чернігів - 1979, Чернігів; мовознавець, лексикограф, член Харківської правописної комісії та автор розділу "Фонетика" у проекті українського правопису (1926)).

15. **Гаспринський Ісмаїл** (1851, с. Улу-Сала, Російська імперія - 1914, Бахчисарай; великий кримськотатарський та тюркський просвітитель, письменник, педагог, культурний та громадсько-політичний діяч, засновник пантюркізму; був відомий як пропагандист сучасних ідей серед кримських татар та загалом тюрко-мусульманського світу, модернізатор традиційної ісламської культури).

16. **Глазовий Павло** (1922, с. Новоселюватка, Миколаївська область - 2004, Київ; поет-гуморист, сатирик, автор поеми «Слався, Вітчизно моя!», книжок сатири та гумору, видань для дітей).

17. **Головащук Сергій** (1922, с. Соболівка, тепер Коростенського району Житомирської області - 2013, Київ; мовознавець, словникар; автор праць з української лексикографії, правопису, культури мови).

18. **Голоскевич Григорій** (1884, с. Супрунківці, Подільська губернія - 1935, Тобольськ, РРФСР; мовознавець, громадський діяч, член Української Центральної Ради, автор праць з діалектології Поділля та Правописного словника).

19. **Гончар Олесь** (1918, с. Ломівка, нині Дніпро - 1995, Київ; письменник, літературний критик, перший лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, поборник української мови, який активно виступав проти її витіснення зі сфери освіти).

20. **Горбач Анна-Галія** (1924, Бродина, Румунія - 2011, Райхельсгайм-Берфурт, Німеччина; літературознавець, видавець, доктор філософії, перекладачка, громадська і політична діячка, член спілки письменників України, член-кореспондент НТШ в Європі; одна з найвідоміших і найактивніших особистостей в українському культурно-інтелектуальному світі діаспори).

21. **Горбач Олександра** (1918, с. Романів, Львівська область - 1997, Райхельсгайм-Берфурт, Німеччина; філолог, славіст, україніст, педагог, видавець, професор університету Франкфурта над Майном, УВУ, УКУ в Римі, дійсний член НТШ).

22. **Гулак-Артемівський Петро** (1790, Городище, Черкаська область - 1865, Харків; письменник, науковець, перекладач, поет, байкар, другий після І.Котляревського основоположник літературної мови).

23. **Гуменна Докія** (1904, м. Жашків, нині Черкаська область - 1996, Нью-Йорк, США; письменниця, член ОУП «Слово», літературна спадщина становить понад 30 томів).

24. **Гумецька Лукія** (1901, с. Лівча, Польща - 1988, Львів; мовознавець-славіст, доктор філологічних наук, професор; автор понад 100 наукових праць з лексикології, лексикографії та історії української мови; редактор багатотомного видання "Дослідження і матеріали з української мови"; започаткувала перший в Україні осередок істориків-лексикографів львівської ономастичної школи; під керівництвом Л. Гумецької було видано перший фундаментальний "Словник староукраїнської мови XIV-XV століть").

25. **Дзюба Іван** (1931, с. Миколаївка, Донецька область - 2022, Київ; літературознавець, літературний критик, громадський діяч, дисидент, Герой України, академік, інтелектуал, другий Міністр культури України, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка, один з ключових представників покоління шістдесятників, знакова постать в українській літературі в питаннях утвердження національної ідеї).

26. **Дзензелівський Йосип** (1921, с. Мазурове, Миколаївська область - 2008, м. Ужгород; мовознавець, доктор філологічних наук, професор, яскрава постать в українському і слов'янському мовознавстві).

27. **Демський Мар'ян** (1935, с. Липівці, Львівська область - 1995, Львів; мовознавець, професор, доктор філологічних наук; досліджував проблеми сучасної української мови, зокрема фразеології, історії українського мовознавства, діалектології; у співпраці з А. Бурачком та Б. Якимовичем автор першого українсько-російського "Словника для військовиків").
28. **Дончик Віталій** (1932, Кременчук, Полтавська область - 2017, Київ; літературознавець, літературний критик, публіцист, історик української літератури, громадський і політичний діяч, академік НАН України, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, знакова постать в українському літературознавстві, спрямованому на утвердження націоцентричних засад філологічної науки).
29. **Дорошенко Дмитро** (1882, Вільно, - 1951, Мюнхен, ФРН; літературознавець, історик, публіцист, бібліограф, політичний діяч, дипломат; засновник «Просвіти» на Катеринославщині, член Київського товариства старожитностей і мистецтв).
30. **Драч Іван** (1936, с.Теліжинці, Київська область - 2018, Київ; поет, кіносценарист, перекладач, драматург, публіцист, державний та громадський діяч, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, Герой України; в період "хрущовської відлиги" був голосом духовного відродження України; завжди стояв на сторожі збереження й утвердження української мови).
31. **Дрозд Володимир** (1939, с. Петрушин, Чернігівська область - 2003, Київ; український письменник, журналіст, редактор, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).
32. **Єфремов Сергій** (1876, с. Пальчик, Черкаська область - 1939, Володимир, Росія; український громадсько-політичний і державний діяч, літературний критик, публіцист, історик літератури, академік Української академії наук, один із творців української журналістики).
33. **Жиленко Ірина** (1941, Київ - 2013, Київ; поетеса, дитяча письменниця, журналістка, мемуаристка, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка).
34. **Жлуктенко Юрій** (1915, с. Олександрівка, Дніпропетровська область - 1990, Київ; мовознавець, перекладознавець, педагог, перекладач, доктор філологічних наук, професор, іноземний член Фризької академії (Нідерланди); автор близько 190 друкованих праць, що справили визначальний вплив на формування в Україні цілих лінгвістичних напрямків, зокрема контрастивної лінгвістики, соціолінгвістики, лінгвістичної теорії перекладу. Жлуктенко першим з українських мовознавців системно досліджував мовне життя українців північноамериканської діаспори. Особливо вагомим є внесок Жлуктенка в становлення українського перекладознавства як окремої філологічної дисципліни).
35. **Жовтобрюх Михайло** (1905, с. Ручки, Полтавська область - 1995, м. Київ; мовознавець, доктор філологічних наук, професор, визначна постать в історії філологічної науки, автор монографій "Мова української преси", "Мова української періодичної преси", "Українська граматики" тощо).
36. **Забіла Наталя** (1903, Санкт-Петербург - 1985, Київ; письменниця, поетеса, перекладач; авторка понад 200 книг, які вийшли накладом більше 5 мільйонів примірників; перша лауреатка літературної премії імені Лесі Українки).
37. **Загребельний Павло** (1924, с. Солошине, Полтавська область - 2009, Київ; письменник, автор майже 20-ти романів (саме історичні романи принесли йому справжнє визнання і любов читачів), Герой України, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка; був головним редактором «Літературної газети», з 1979 до 1986 р. очолював Спілку письменників України).
38. **Зарицький Микола** (1921, смт Брацлав, Вінницька область - 2014, Київ; учений-мовознавець, педагог, спеціаліст у галузі загального мовознавства, словотвору, лексикології, історії української та інших слов'янських мов, психолінгвістики, лінгводидактики, теорії перекладу).
39. **Захарченко Василь** (1936, с. Гутирівка, Полтавська область - 2018, Черкаси; письменник, журналіст, діяч українського руху опору 1960-1970-х років, безкомпромісний у відстоюванні української мови як державної).
40. **Зборовська Ніла** (1962, с.Рубаний Міст, Черкаська область - 2011, Київ; літературознавець, письменниця, критик, одна із перших в українському літературознавстві досліджувала проблеми фемінізму, психоаналізу, постколоніалізму).
41. **Зілинський Іван** (1879, с. Красна (Коростенка), нині Польща - 1952, Прага, Чехословаччина; мовознавець, фольклорист, дослідник лемківських говірок, дійсний член НТШ; 1933 року опублікував "Карту українських говорів", що стала вагомим внеском в українську діалектологію).
42. **Зінкевич Осип** (1925, с. Малі Микулинці, нині у межах с. Потічок, Івано-Франківська область - 2017, Канада; літературознавець, видавець, інтелектуал, подвижник, голова правління українського незалежного видавництва "Смолоסקип", член Вашингтонського Комітету Гельсінкських Гарантій для України, організатор і перший голова Музею-архіву українського самвидаву в Україні, упорядник "Енциклопедії дисидентського руху").
43. **Іваничук Роман** (1929, с. Трач, Івано-Франківська область - 2016, Львів; письменник, громадський діяч, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, один з організаторів Товариства української мови імені Тараса Шевченка; провідними ідеями його творів є відродження історичної пам'яті, утвердження свободи, національної й культурної самобутності українського народу).
44. **Івасюк Володимир** (1949, Кіцмань, Чернівецька область - 1979, Львів; композитор-виконавець, мультиінструменталіст, поет, Герой України, один із основоположників української естрадної музики).

45. **Йовенко Світлана** (1945, Київ - 2021, Київ; поетеса, прозаїк, публіцист, перекладач, редактор видавничих проєктів, завідувач відділу поезії та критики журналу «Вітчизна»).
46. **Караванський Святослав** (1920, Одеса - 2016, Балтимор, США; мовознавець, перекладач, журналіст; автор книжок “Практичний словник синонімів української мови”, “Практичний словник синонімів української мови”, “Словник рим української мови”, “Секрети української мови”).
47. **Клименко Ніна** (1939, Черкаси - 2018, Київ; мовознавець, член-кореспондент Національної академії наук України, доктор філологічних наук, професор; авторка понад 300 наукових праць; коло наукових інтересів: загальне мовознавство, україністика (словотвір, морфеміка), лексикологія, семасіологія, комп'ютерна лінгвістика, неоелліністика).
48. **Кобиланський Броніслав** (1896, с. Хотимир, Івано-Франківська область - 1986, Львів; мовознавець, педагог, кандидат філологічних наук; проводив ряд наукових досліджень у галузі історії української мови, етимології, діалектології).
49. **Ковалик Іван** (1907, с. Млинів, Польша - 1989, Львів; мовознавець, педагог, доктор філологічних наук, професор; займався питаннями загального мовознавства, історії мовознавства, історії фонології, лексикології і семасіології, термінології, лексикографії; досліджував мову Т. Шевченка, І. Франка, В. Стефаника; автор створення на ґрунтовних наукових засадах монументального словника мови художніх творів Франка в умовах відсутності повного академічного видання усієї спадщини письменника).
50. **Комаринець Теофіль** (1927, с. Передмірка, Тернопільська область - 1991, Львів; літературознавець, фольклорист, доктор філологічних наук, професор; займався дослідженням теорії та історії української літератури 18-20 століть, зокрема історія напрямів, методів, стилів і жанрів, українське бароко, творчість Т. Шевченка, І. Франка, С. Руданського, Лесі Українки, а також український фольклор).
51. **Корогодський Роман** (1933, Київ - 2005, Київ; кінокритик, літературо- та кінознавець, активний учасник руху шістдесятників, автор понад 400 статей, один із засновників серії “Українська модерна література”).
52. **Костецький Ігор** (1913, Київ - 1983, Швайкгайм, Німеччина; письменник, авангардний драматург, перекладач, організатор високоякісного видавництва «На горі», один з провідних українських літераторів та інтелектуалів ХХ ст.).
53. **Коструба Петро** (1903, с. Стара Ягільниця, Тернопільська область - 1979, Львів; вчений-мовознавець, педагог, дійсний член НТШ; автор наукових статей, курсу лекцій “Фонетика сучасної української літературної мови”).
54. **Кочур Григорій** (1908, с. Феськівка, Чернігівська губернія - 1994, Ірпінь, Київська область; поет, літературознавець, громадський діяч, перекладач, автор статей з теорії перекладу, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).
55. **Коцюбинська Михайлина** (1931, Вінниця - 2011, Київ; літературознавиця, перекладачка, шістдесятниця, дисидентка, активна культурна і громадська діячка, інтелектуалка, моральний авторитет всієї епохи; відстоювала принципи свободи, справедливості, духовності та шляхетності; лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка).
56. **Кремінь Дмитро** (1953, с. Суха, Закарпаття - 2019, Миколаїв; поет, публіцист, есеїст, перекладач, редактор; співзасновник Народного Руху, Товариства української мови імені Т. Шевченка, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).
57. **Кримський Агатангел** (1871, Володимир, Волинська область - 1942, Костанай, Казахстан; всесвітньо відомий науковець, сходознавець, перекладач, історик, відомий поліглот (понад 60 мов), один з засновників Української академії наук, чиє ім'я в 1970-му році занесено до переліку видатних діячів світу ЮНЕСКО; дослідник розвитку української літературної мови, упорядник першого видання “Головних правил українського правопису”).
58. **Кузеля Зенон** (1882, с. Поручин, Тернопільська область - 1952, Париж, Франція; мовознавець, бібліограф, фольклорист, історик, журналіст, етнограф, редактор, видавець, громадський діяч; автор праці “Історичний розвиток і сучасний стан українського словникарства”, редактор часописів “Українське Слово” та видань видавництва “Українська Накладня”, *Ukrainische Kulturberichte*).
59. **Курбас Лесь** (1887, Самбір, Львівська область - 1937, Сандармох, Карельська АРСР; режисер, актор, теоретик театру, драматург, публіцист, перекладач, реформатор театрального мистецтва, режисер театру «Березіль»).
60. **Куліш Пантелеймон** (1819, Вороніж, Чернігівська губернія, - 1897, хутір Мотронівка, Чернігівська область; письменник, фольклорист, етнограф, мовознавець, перекладач, критик, редактор, видавець, філософ історії; активно сприяв розвитку української літературної мови, науки, філософії, історії).
61. **Курило Олена** (1890, м. Слонім, Білорусь - 1946; мовознавець, авторка популярних підручників з української мови, творець української наукової термінології; у 1918 році написала найпопулярніший на той час підручник – “Початкова граматики української мови” (ч. 1 – 2), що перевидавався 10 разів (до 1926 р.); працювала в Термінологічній комісії при Українському науковому товаристві, уклала “Російсько-український словничок медичної термінології”, “Словник української фізичної термінології (Проект)”, “Словник хемичної термінології (Проект)” та “Словник ботанічної номенклатури”).

62. **Левитський Олекса** (1872, містечко Дашів Київської губ., тепер смт. Іллінецького р-ну Вінницької обл. – 1947, Москва; учений, педагог, перекладач, громадський діяч, директор Полтавського учительського інституту, організатор Полтавського історико-філологічного факультету).
63. **Лепкий Богдан** (1872, хутір Кривеньке, Тернопільська область - 1941, м. Краків, Польща; педагог, прозаїк, поет, мистецтвознавець, літературознавець, критик, педагог, перекладач, історик літератури, видавець, публіцист, громадсько-культурний діяч, художник).
64. **Лісовий Василь** (1937, с. Старі Безрадиці, Київська область - 2012, Київ; філософ, культуролог, політолог, громадський діяч, дисидент, політв'язень, організатор самвидаву в 1960-х роках).
65. **Лишега Олег** (1949, Тисмениця, Івано-Франківська область - 2014, Київ; поет, драматург, перекладач; був першим українським поетом, якого було нагороджено премією ПЕН-клубу за поетичний переклад).
66. **Лубківський Роман** (1941, с. Острівець, Тернопільська область - 2015, Львів; письменник, поет, перекладач, державний і громадський діяч, дипломат; дійсний член Острозького академічного братства, НТШ, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка; автор численних поетичних збірок і прозових творів, літературознавчих та публіцистичних книжок).
67. **Лукаш Микола** (1919, Кролевець - 29 серпня 1988, Київ; перекладач, мовознавець, літературознавець, поліглот).
68. **Лук'яненко Левко** (1928, с. Хрипівка, Чернігівська область - 2018, Київ; політичний та громадський діяч, письменник, юрист, дисидент, співзасновник Української Гельсінської Групи, Герой України, автор Акту проголошення незалежності України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, розробник стратегії виведення України з-під влади Москви та зі складу СРСР шляхом референдуму на основі конституцій СРСР і УРСР та норм міжнародного права, відстоював національні права українців).
69. **Луцький Юрій** (1919, с. Янчин, нині с. Іванівка, Львівська область - 2001, Торонто, Канада; літературознавець, літературний критик, славіст, видавець, перекладач, один із найплідніших дослідників творчості Пантелеймона Куліша на еміграції).
70. **Маланюк Євген** (1897, Новоархангельськ, Кіровоградська область - 1968, Нью-Йорк, США; поет, публіцист, мистецтвознавець, літературний критик; живучи в еміграції своєю творчістю сприяв відродженню української держави; вперше окреслив феномен малоросійства у своїй однойменній праці).
71. **Махно Нестор** (1888 р., Гуляйполе- 1934 р., Париж, Франція; політичний і військовий діяч, командувач Революційної повстанської армії України, керівник селянського повстанського руху, символ визвольного руху українських селян).
72. **Мельник Андрій** (1890, Воля Якубова, Дрогобицький повіт, Королівство Галичини та Володимирії, Австро-Угорщина - 1964, Кельн, ФРН; державний, військовий, політичний діяч, голова Проводу Українських Націоналістів, другий голова ОУН).
73. **Мельничук Олександр** (1921, с. Писарівка, Одеська область - 1997, Київ; мовознавець, академік НАН України; керував підготовкою фундаментального семитомного “Етимологічного словника української мови”, створив школу українських етимологів).
74. **Метлинський Амвросій** (1814, с. Сари, Полтавська область - 1870, Ялта; поет, етнограф, фольклорист, перекладач, видавець, професор Харківського та Київського університетів).
75. **Міхновський Микола** (1873, с. Турівка, Київська область - 1924, Київ; громадсько-політичний діяч, публіцист, адвокат, перший ідеолог самостійності України).
76. **Міяковський Володимир** (1888, Ковель, Волинська область - 1972, Нью-Йорк, США; літературознавець, вчений-архівіст, дійсний член УВАН, професор, завідував будинком-музеєм Шевченка у Києві).
77. **Михальчук Кость** (1841, с. Зозулинці, Вінницька область - 1914, Київ; мовознавець, етнограф, основоположник наукової української діалектології; утверджував право української мови і культури на безперешкодний розвиток; вперше здійснив систематичний опис українських діалектів на основі порівняльних матеріалів, одержаних після обстеження українських говірок за єдиною програмою, визначив діалектичне членування української мови, окреслив межі поширення трьох наріч - північного, південно-західного та південно-східного. Разом з етнографом П. Чубинським склав першу карту українських говорів).
78. **Мишанич Олекса** (1933, с. Ляховець, Закарпатська область - 2004, Київ; літературознавець, критик, фольклорист, науковець, член-кореспондент НАН України, керівник відділу давньої української літератури Інституту літератури ім. Т.Шевченка НАН України, фундатор української школи медієвістики; лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).
79. **Мольнар Михайло** (1930, Велика Чингава, Закарпатська область - 2006; Братислава; чеський і словацький літературознавець, україніст; пропагував українську літературу в Чехословаччині, кілька цінних праць присвятив українському фольклору – уклав і видав пісенник “Ukrájina v písniach” / “Україна в піснях” та антологію народної і літературної творчості українців Чехословаччини “Ластівка з Пряшівщини”).

80. **Науменко Володимир** (1852, Новгород-Сіверський, Чернігівська область - 1919, Київ; педагог, філолог, громадський діяч, журналіст, відстоював право українського народу на власну мову, учасник дискусії про самостійність української мови та літератури й про їхнє місце серед інших слов'янських мов).
81. **Німчук Василь** (1933, с. Довге, Закарпатська область - 2017, с. Довге, Закарпатська область; вчений-мовознавець, директор Інституту української мови, член-кореспондент НАН України; дослідив та видав низку визначних пам'яток української мови та літератури: "Пересопницьке Євангеліє", "Євсевієве Євангеліє", "Слово о полку Ігоревім", "Київські глаголичні листки". Під його керівництвом розроблено проєкт правопису 1999 року).
82. **Ніковський Андрій** (1885, с. Малий Буялик, нині с. Іванове, Одеська область - 1942; літературознавець, мовознавець, журналіст, громадський і політичний діяч, міністр закордонних справ в уряді УНР; активно співпрацював з ВУАН як член комісії для складання словника живої української мови).
83. **Низовий Іван** (1942, с. Рудка, Сумська область - 2011, Луганськ; письменник, поет, прозаїк, публіцист, журналіст, редактор, перекладач, громадський діяч; автор понад 100 збірок поезій, прози, публіцистики, перекладів, творів для дітей).
84. **Нитченко Дмитро** (1905, Зіньків, Полтавщина - 1999, Мельбурн, Австралія; український літературознавець, письменник, мемуарист, редактор, літературний дослідник, педагог, громадський діяч, що жив і працював у Австралії, засновник видавництва «Ластівка»).
85. **Огієнко Іван** (1882, Брусилів, Житомирська область - 1972, Вінніпег, Канада; митрополит Іларіон, вчений-енциклопедист, мовознавець світового рівня, богослов, просвітителі та культурний діяч, палкий захисник української мови, автор "Десяти мовних заповідей свідомого громадянина").
86. **Осадчий Михайло** (1936, с. Курмани, Сумська область - 1994, Львів; журналіст, письменник, дисидент, політичний в'язень СРСР, один із засновників Української асоціації незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ)).
87. **Підмогильний Валер'ян** (1901, Асканія-Нова, Херсонська область - 1937, Сандармох, Росія; письменник, перекладач, засновник українського урбаністичного роману, один із найвизначніших прозаїків українського "Розстріляного відродження"; разом з Є. Плужником уклав російсько-український словник "Фразеологія ділової мови").
88. **Погрібний Анатолій** (1942, с. Мочалище, Чернігівська область - 2007, Київ; літературознавець, письменник, критик і публіцист, політичний, культурний і громадський діяч, академік, доктор філологічних наук, професор; лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).
89. **Пономарів Олександр** (1935, Таганрог - 2020, Київ; вчений-мовознавець, професор кафедри мови та стилістики Інституту журналістики Київського національного університету імені Т. Шевченка, академік, заступник голови Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка; автор понад 250 наукових, науково-популярних та науково-публіцистичних праць з історії, стилістики й культури української мови, її відродження та утвердження як державної; укладач і редактор навчальних посібників і словників різних типів).
90. **Потебня Олександр** (1835, Ромни, Сумська область - 1891, Харків; мовознавець, літературознавець, філософ, фольклорист, етнограф, педагог, публіцист, громадський діяч, автор багатьох фундаментальних праць, засновник новітньої лінгвістики – харківської лінгвістичної школи, його ім'я носить Інститут мовознавства НАН України в Києві).
91. **Пріцак Омелян** (1919, с. Лука, Львівська область - 2006, Бостон, США; американський науковець українського походження, філолог, сходознавець, історик; співзасновник Міжнародної асоціації україністів, президент Міжнародного товариства з вивчення мов, культури й історії угро-фінських та алтайських народів; редактор багатьох наукових часописів).
92. **Рабій-Карпінська Софія-Євгенія** (1908, Самбір, Львівська область - 1997, м. Макомбі, США; мовознавець, дослідник бойківських говірок).
93. **Редько Юліан** (1905, с. Дернів, Львівська область - 1993, Львів; мовознавець, письменник, перекладач, доктор філологічних наук, почесний член НТШ, фахівець з української антропонімії, дослідник проблеми української ономастики).
94. **Річ Віра** (1936, Лондон, Англія - 2009, Лондон, Англія; перекладач української літератури англійською мовою, за власним заповітом похована в Україні, натхненниця багатьох міжнародних літературних проєктів у Великій Британії, серед найбільш вагомих перекладів - твори Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, неокласиків).
95. **Руданський Степан** (1833 с. Хомутиці, Вінницька область - 1873, Ялта; поет, перекладач античної літератури, автор класичних сатир на міжнаціональну та антиімперську тематику).
96. **Руденко Микола** (1920, с. Юр'ївка, Луганська область - 2004, Київ; письменник, автор науково-фантастичних, філософських та поетичних творів, філософ, громадський діяч, засновник Української Гельсінської Групи, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, Герой України).
97. **Рудницький Михайло** (1889, Підгайці, Тернопільська область – 1975, Львів; літературний критик, літературознавець, письменник, поет, перекладач, член поетичного угруповання "Молода Муза", дійсний член НТШ, доктор філософії, професор Львівського університету, випускник Сорбонни (Франція) і Львівського університету).

98. **Рудницький Ярослав** (1910, Перемишль, Польща - 1995, Монреаль, Канада; український канадський славіст, мовознавець, науковий і громадський діяч, літературознавець, фольклорист; заснував відділ україністики в Манітобському університеті, дійсний член Наукового товариства імені Т.Шевченка, член-засновник Української вільної академії наук у Канаді та її президент (1955–1969), голова Української наукової ради, президент Української Могилянсько-Мазепинської Академії з 1978, голова Уряду Української Народної Республіки в екзилі (1980–1989), ініціатор створення кафедри українознавчих студій в Австралії, започаткував українознавчі курси в різних університетах Австралії; заступник голови Міжнародного комітету спеціальної ономастики при ООН (1972). Як член Канадської федеральної королівської комісії для справ двомовності й двокультурності у Канаді (1968–1971) відстоював конституційне визнання мов української та інших національних меншостей у Канаді на території з 10 % або більше даного населення).

99. **Садовський Микола** (1856, Кам'яно-Костувате, Херсонська губернія, - 1933, Київ; актор, режисер, громадський діяч, корифей українського побутового театру).

100. **Саксаганський Панас** (1859, с. Кам'яно-Костувате, нині Миколаївська область - 1940, Київ; актор, режисер, драматург, педагог школи Марка Кропивницького, один з корифеїв українського побутового театру).

101. **Самійленко Володимир** (1864, Великі Сорочинці, Полтавська область - 1925, Боярка, Київська область; поет-лірик, сатирик, драматург, перекладач).

102. **Самчук Улас** (1905, Дермань, Рівненська область - 1987, Торонто; український письменник, журналіст і публіцист, редактор, лауреат УММАН, член уряду УНР у вигнанні, член ОУП «Слово». Вхпив до складу ОУН).

103. **Сверстюк Євген** (1927, с. Сільце, Волинська область - 2014, Київ; публіцист, філософ, правозахисник, один з фундаторів ініціативи “Першого грудня”, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, президент українського ПЕН-клубу, автор одного з найважливіших текстів українського самвидаву 1960-х років “З приводу процесу над Погужальським”).

104. **Світлична Надія** (1936, с. Половинкине, Луганська область - 2006, Матаван, США; правозахисниця, публіцистка, журналістка; член Закордонного представництва Української Гельсінської групи, редактор-укладач «Вісника репресій в Україні» (США), лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).

105. **Сеник Ірина** (1926, Львів - 2009, Борислав, Львівська область; поетеса, активна громадська діячка, дисидентка, стояла біля витоків визвольного руху, була зв'язковою Р. Шухевича, член Української Гельсінської групи).

106. **Сімович Василь** (1880, с. Гадинківці, Тернопільська область - 1944, Львів; мовознавець, філолог, культурний діяч, дійсний член НТШ; поєднував ідеї структуралізму з потєбнянським підходом до мови як вияву духовності нації).

107. **Сиваченко Микола** (1920, с. Ямпіль, Черкаська область - 1988, Київ; літературознавець, фольклорист, директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського АН УРСР (з 1964). Залишив помітний слід в українській гуманітаристиці, один із фундаторів української текстології, як фундаментальної галузі літературознавства. У радянський час за свою наукову діяльність, ґрунтовану на національних літературних взірцях, зазнавав цькувань і дискримінації).

108. **Сивокінь Григорій** (1931, с. Артемівка, Полтавська область - 2014, Полтава; літературознавець, член-кореспондент НАН України).

109. **Симоненко Василь** (1935, с. Біївці, Полтавська область - 1963, Черкаси; поет, журналіст, один із найяскравіших представників шістдесятництва; його твори були голосом покоління, що пробуджували від рабської сплячки й будили національну свідомість).

110. **Синявський Олекс** (1887, с. Андріївка, Запорізька область - 1937, Київ; мовознавець, педагог, фактичний редактор остаточного тексту “Українського правопису” (1927); автор численних праць з фонетики, граматики, діалектології, культури й історії української мови; ініціатор укладання словника мови Т. Шевченка).

111. **Скляренко Віталій** (1937, с. Новомиколаївка, Кіровоградська область - 2020, Київ; мовознавець, славіст, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент, академік НАН України; був директором Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України в 1996–2017 рр.; автор понад 170 наукових праць з історичної акцентології, етимології, історії української мови; співавтор і співредактор семитомного “Етимологічного словника української мови”).

112. **Скунць Петро** (1942, Міжгір'я, Закарпатська область - 2007, Ужгород; поет, фольклорист, краєзнавець, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, яскравий представник покоління шістдесятників, один із організаторів Закарпатського обласного осередку Всеукраїнського товариства української мови, редактор першої на Закарпатті незалежної газети “Карпатська Україна”).

113. **Слабошпицький Михайло** (1946, с. Мар'янівка, Черкаська область - 2021, Київ; літературознавець, публіцист, популяризатор знань з українського літературознавства, засновник міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика, ініціатор всеукраїнського радіодиктанту національної єдності, один із найкращих письменників і літературних критиків сучасності; лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка).

114. **Смаль-Стоцький Степан** (8 або 9 січня 1859, с. Немилів, Львівська область - 1938, Прага, Чехословаччина; мовознавець, педагог, літературознавець; уклад першу шкільну граматику української мови (4 видання: 1893, 1907, 1922 і 1928); завдяки його заходам введено (1893 р.) фонетичний правопис у середніх школах Буковини).

115. **Смерчинський Сергій** (1892 с. Велика Мечетня, Миколаївська область - 1954 с.Зимовне, Росія; мовознавець, філолог, поет, перекладач, архівіст, бібліограф; досліджував синтаксис української мови, пропагував вживання народно-мовних синтаксичних конструкцій в усіх стилях, зокрема й публіцистично-наукових).

116. **Смотрицький Мелетій** (1577, Смотрич, нині Хмельницька область - 1633, Дермань, нині Рівненська область; письменник, церковний і освітній діяч Речі Посполитої, український мовознавець, праці якого вплинули на розвиток східнослов'янських мов, автор «Граматики слов'янської»).

117. **Сокульський Іван** (1940, хутір Червоний Яр, Дніпропетровська область - 1992, Дніпропетровськ; поет, публіцист, правозахисник, громадсько-політичний діяч, дисидент, багаторічний політв'язень радянського режиму, член Української Гельсінської групи).

118. **Субтельний Орест** (1941, Краків, Польща - 2016, Торонто, Канада; канадський історик українського походження, професор кафедри історії та політичних наук Йоркського університету (Торонто), доктор філософії; першим показав західному читачеві нерадянський підхід на історію Української держави).

119. **Стефаник Василь** (1871, Русів, тепер Івано-Франківська область - 1936, Русів); письменник, майстер експресіоністичної новели, громадський діяч, політик, посол (депутат) Австрійського парламенту від Королівства Галичини та Володимирії).

120. **Стецько Ярослава** (1920, с. Романівка Тернопільська область - 2003, Мюнхен, Німеччина; політична діячка, журналістка, співорганізатор Червоного Хреста УПА, жіночої мережі та юнацтва ОУН, Антибільшовицького блоку народів).

121. **Стецько Ярослав** (1912, Тернопіль - 1986, Мюнхен, Німеччина; політичний та військовий діяч, активний діяч ОУН, третій голова ОУНР, один із найвідоміших провідників українського націоналізму XX століття).

122. **Стус Василь** (1938, с. Рахнівка, Вінницька область - 1985, Перм, Росія; поет, перекладач, публіцист, мислитель, літературознавець, правозахисник, борець за незалежність України у XX столітті. Один із найактивніших представників українського дисидентського руху, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, Герой України (посмертно).

123. **Танюк Лесь** (1938, с. Жукич, Київська область - 2016, Київ; режисер театру і кіно, театральний критик, перекладач, сценарист, публіцист, перекладач українською творів світового значення з німецької, англійської, французької мов, політичний та громадський діяч, член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, голова Всеукраїнського комітету з підготовки суду над КПРС-КПУ за злочини тоталітаризму "Нюрнберг-2"; завжди говорив про необхідності захищати українську мову).

124. **Тимченко Євген** (1866, Полтава - 1948, Київ; мовознавець, перекладач, поліглот, академік, автор численних праць з історії української мови, граматики, фонетики, діалектології, а також шкільних підручників, склав прототип "Історичного словника української мови").

125. **Тихий Олекса** (1927, хутір Іжевка, Донецька область - 1984, Перм, Росія; публіцист, мовознавець, педагог, правозахисник, палкий поборник української мови, послідовний й безкомпромісний берець з насильницькою русифікацією, співзасновник Української Гельсінської групи).

126. **Ткаченко Орест** (1925, Харків - 2021, Київ; мовознавець, член-кореспондент НАН України, фахівець із українського, слов'янського, фінно-угорського і загального мовознавства та соціолінгвістики; творець зіставно-історичного методу, завданням якого є з'ясування історичного підґрунтя подібностей між спорідненими та неспорідненими мовами; автор статей з української етимології, лексикології та словотвору).

127. **Тобілевичів родина** (український старовинний шляхетський рід литовсько- білоруського та польського походження; представники родини Тобілевичів зробили значний особистий внесок у відродження національної ідентичності нашого народу і культурно-мистецького розвитку національного українського реалістичного професійного театру).

128. **Тютюнник Григор** (1931, Шилівка, Полтавська область - 1980, Київ; письменник-прозаїк, перекладач, педагог; лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка (посмертно).

129. **Фішбейн Мойсей** (1946, Чернівці - 2020, Київ; поет, перекладач єврейського походження, лауреат премії імені Василя Стуса, член Українського ПЕН та Національної спілки письменників України).

130. **Хасевич Ніл** (1905, с. Дюксин, Рівненська область - 1952, с. Сухівці, Рівненська область; художник, графік, активний громадський і політичний діяч, член ОУН і УГВР).

131. **Цегельський Лонгин** (1875, Кам'янка-Бузька, Львівська область - 1950, Філадельфія, США; громадсько-політичний діяч, дипломат, адвокат, журналіст, видавець).

132. **Чендей Іван** (1922, смт. Дубове, Закарпатська область - 2005, Ужгород, Закарпатська область; блискучий прозаїк, кіносценарист, журналіст, фольклорист, перекладач, співзасновник Народного Руху та PEN-Ukraine, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, автор сценарію всесвітньвідомого фільму С.Параджанова "Тіні забутих предків").

133. **Чижевський Дмитро** (1894, Олександрія, нині Кіровоградської області - 1977, Гайдельберг, ФРН; науковець-енциклопедист; культуролог-славіст, філософ, літературознавець, релігієзнавець, лінгвіст, дослідник української і слов'янської літератур, історії культури, філософії, релігійної думки й слов'янської духовності).

134. **Чикаленко Євген** (1861, с. Перешори, Одеська область - 1929, Подебради, Чехословаччина; громадський діяч, благодійник, меценат української культури, агроном, землевласник, видавець, публіцист, один з ініціаторів скликання Центральної Ради).

135. **Чорновіл В'ячеслав** (1937, смт. Єрки, Черкаська область - 1999, Бориспіль, Київська область; політичний й державний діяч, публіцист, дисидент, один з лідерів українського правозахисного руху; людина, яка назавжди увійшла до новітньої історії як незламний борець за Незалежність України; завжди стояв на сторожі України, нашої рідної мови, культури, духовності, державного суверенітету; лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка).

136. **Чубай Грицько** (1949, с. Березини - 1982, Львів; поет, перекладач, художник, мистецтвознавець, один із лідерів українського літературно-мистецького андеграунду 1960-1980-х років, видавець самвидавного літературно-мистецького часопису «Скриня» (1971)).

137. **Чучка Павло** (1928, с. Баранинці, Закарпатська область - 2016, Ужгород, Закарпатська область; мовознавець, доктор філологічних наук, професор; автор праць “Вступ до слов'янської філології”, “Антропонімія Закарпаття”, монографії “Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник”, один з укладачів і редакторів “Угорсько-українського словника”).

138. **Шалата Михайло** (1937, с. Бертишів, Львівська область - 2020, Дрогобич, Львівська область; літературознавець, письменник, громадський діяч, педагог, поет, критик, кандидат філологічних наук, професор Дрогобицького педагогічного університету, засновник Дрогобицької “Просвіти”).

139. **Шаповал Микита** (1882, с. Сріблянка, Донецька область - 1932, Ржевниці, Чехословаччина; політичний і громадський діяч, публіцист, соціолог, поет, член Центральної Ради, секретар Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині; співтворець українських вищих шкіл у Празі, Української Господарської Академії в Подебрадах, Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова, організатор Всеукраїнського Робітничого Союзу в Чехословаччині, голова Українського Соціологічного Інституту в Празі).

140. **Шевельов Юрій** (1908, м. Ломжа, Польща - 2002, Нью-Йорк, США; українсько-американський славіст-мовознавець німецького походження, літературознавець, культуролог, публіцист, історик української літератури, літературний і театральний критик, активний учасник наукового та культурного життя української еміграції; лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка).

141. **Шило Гаврило** (1910, с. Дерев'яне, Рівненська область - 1998, Львів; мовознавець, діалектолог, лексикограф, доктор філологічних наук, професор Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка; підготував “Лінгвістичний атлас говорів Наддністрянщини” і “Наддністрянський регіональний словник”).

142. **Шульгин Олександр** (1889, с. Софине, Полтавська область - 1960, Париж, Франція; громадсько-політичного діяч, історик, публіцист, дипломат, один з провідних діячів Української революції 1917-1921 років, перший міністр закордонних справ УНР, професор Українського вільного університету в Празі; боронив українські інтереси на міжнародній арені, виступав проти сталінського терору в радянській Україні; “Україна, коли стане вільною, мусить увійти до складу Європейського Союзу, оскільки він буде існувати”, - сказав він ще у 1930 році, задовго до початку створення Євросоюзу).

143. **Штець Микола** (1932, с. Габура, Словаччина - 2019, м. Пряшів, Словаччина; український мовознавець зі Східної Словаччини, дослідник діалектів та літературної мови русинів-українців Пряшівщини і їх контактів з сусідніми мовами та діалектами).

144. **Ющук Іван** (1933, с. Чорників, Волинська область - 2021, Київ; мовознавець, літературознавець, перекладач, активний громадський діяч, професор; автор 20 новаторських підручників з української мови для середніх та вищих шкіл, за якими вчитиметься ще не одне покоління українців; боровся за чистоту мови, утвердження українського слова, популяризацію державної мови серед молоді).

145. **Яворівський Володимир** (1942, с. Теклівка, Вінницька область - 2021, Київ; письменник, громадсько-політичний діяч, журналіст, співзасновник Народного Руху України, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, голова Шевченківського комітету, безпосередній учасник конституційного процесу, поборник всього українського: захищав мову, літературу, культуру).

146. **Янів Ян** (1888, с. Мошківці, Івано-Франківська область - 1952, Краків, Польща; польський філолог, доктор філологічних, член Польської академії наук; наукові зацікавлення полягали здебільшого в дослідженні українських текстів 16-17 століть та порівнянні їх з польськими, і в українській діалектології Галичини; автор багатьох праць з польського, чеського та українського мовознавства).

147. **Яременко Порфирій** (1910, Львів - 1989, Львів; історик української літератури, педагог, професор Дрогобицького університету ім. І. Франка, автор низки монографій та статей; сфера зацікавлення – українська полемічна література).

148. **Яцик Петро** (1921, с. Верхнє Синьовидне, Львівська область - 2001, Торонто, Канада; канадський підприємець українського походження, відомий меценат, філантроп, який ще до незалежності України підтримував численні українознавчі наукові проекти, засновник Міжнародного благодійного фонду “Ліга

українських меценатів, справжній поборник національної української ідеї, ініціатор проведення в Україні першого мовного конкурсу серед молоді).

ДОДАТКИ

Вимоги до оформлення реферату

Зразок оформлення реферату

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська політехніка»

Реферат

зі «Вступу до мовознавства» на тему:
«Основні положення лінгвістичної концепції Ф. де Соссюра»
Виконала студентка I курсу
факультету ...
групи ...
Юрченко Ірина Іванівна

Одеса – 2024

Зміст

1. Вступ.
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. Висновок.
7. Література.

Приклад оформлення використаних джерел:

Література

1. Мізін К. І. Психолінгвістичний експеримент чи соціолінгвістичний моніторинг? Епістемологічні пошуки аксіологічної фразеології (на матеріалі компаративної фразеології). // Мовознавство. 2008. № 1. С. 67-79.

Посилання в тексті: [1, 56], [7, 45-46] – перша цифра вказує на номер джерела в списку літератури, наступна – на номер сторінки, з якої взято цитату.

Критерії оцінювання рефератів

Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів: 1) обсяг виконаного реферату; 2) якість викладення матеріалу.

1. Оцінка «відмінно» ставиться за реферат, який має обсяг 5-7 друкованих (рукописних) сторінок; проблема, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел бібліографічного матеріалу.
2. Оцінка «добре» ставиться за реферат, який має більший або менший обсяг; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки в логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, у цілому відповідає сучасним правилам оформлення, але містить певні помилки.
3. Оцінка «задовільно» ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для висвітлення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки в оформленні.
4. Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо тема реферату нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел і подано не за сучасними правилами; також за умов не самостійної роботи над рефератом, а вилучення його з інтернет-джерел.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. 2011. Київ. 335 с.
[http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20\(1\).pdf](http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf)
2. Кійко Ю.Є., Агапій А.П., Мельник Ю.Й. Вступ до мовознавства: практикум. Чернівці: Чернівецький ун-т, 2021. 176 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Вступ до літературознавства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 Філологія денної та заочної форми навчання/ Укладач ст.викладач кафедри перекладу Гольтер І.М. –Кам'янське: ДДТУ, 2017. 67 с.
https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-z_kl61.pdf
4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ, 2014.
5. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава : ПНПУ, 2020 .134 с.
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.%D0%BB%D1%96%D1%82.%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>
6. Дубічинський В. В. Лексикографія : навч.-метод. посібник. Харків : НТУ «ХП», 2012. 68 с.
7. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ, 2001. 368 с.
8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. Підручник, 3-тє вид. К.: ВЦ «Академія», 2010. 234 с.
9. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Додаткова

1. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. К.; 2006. 334 с.
2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006
3. Терехова Д. І. Вступ до мовознавства / Д. І. Терехова [Електронний ресурс]. Навчальний посібник. Полтава: «Полтавський літератор», 2012. – 224 с
4. Freidin, Robert. Generative Grammar. London and New York: Routledge, 2007. 395 p.
5. Geeraerts, Dirk, and Hubert Cuyckens (eds). The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. Oxford: Oxford University Press, 2007. 1365 p.
6. Langacker R/W. Foundations of Cognitive Grammar. Stanford, 2009.
<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199544004.001.0001/oxfordhb-9780199544004-e-005>